

DE

DELAVSKA ENOTNOST

24. 7. 1976 - ŠT. 29 - L. XXXV CENA 3 DIN

GLAVNI UREDNIK:
VOJKO ČERNEČ

ODGOVORNI UREDNIK:
BOJAN SAMARIN

Za tovarniškimi plotovi

Morebiti ni najbolj prav, da v teh vročih dneh, ko so mnogi odšli na dopuste in ko je dopustniško razpoloženje zajelo že celotne kolektive, odpiram problem in začenjam razpravo o nekaterih bistvenih in vsebinsko najbolj naših določilih v osnutku zakona o združenem delu. Predlagali so mi, naj počakam na jesen, ko se bomo vsi, polni novih moči, vrnili v delovne organizacije — vendar bo takrat, vsaj kar zadeva roke za sprejemanje zakona o združenem delu, že prepozno. Sicer pa smo že pred meseci rekli, da ne priznavamo nobenega odmora in da se bomo o osnutku zakona o združenem delu pogovarjali in dogovarjali brez dopustov.

Res je: po ugotovitvah sekretariata za spremljanje javne razprave pri RS ZSS je doslej sodelovalo na zborih, kjer so sprejeli osnutek zakona in soočali njegove zahteve z lastno samoupravno prakso, kakih 400.000 delavcev, do konca meseca pa jih bo, kot predvidevajo, več kot pol milijona.

Ob tej, tolikanj spodbudni številki, pa bi kazalo spregovoriti še nekaj misli o vsebini razprav na teh zborih in sestankih.

Doslej so delavci v skoraj vseh organizacijah združenega dela prestudirali osnutek in se izrekli za določila omenjenega zakona, obenem pa predlagali številne spremembe, ki ne zadevajo njegovega bistva. Ti predlogi le podpirajo in bogatijo zakon o združenem delu.

V začetku razprave smo tudi sklenili, da mora vsakdo v svojem okolju kritično oceniti zdajšnje samoupravne družbene odnose in jih prilagoditi zahtevam osnutka. Analiz teh odnosov je sedaj že kar precej, prava bitka za uresničitev resnične delavske samouprave pa še šele začenja. Vse preveč namreč samo govorimo o samoupravi v organizacijah združenega dela, pogosto pa pozabljam o vse tisto, kar naj bi temeljne organizacije združenega dela družbi pomenile.

Govorimo in pišemo, da v vseh samoupravnih okoljih že razumemo, za kaj gre, premalo pa da je konkretnih akcij — še zlasti v krajevnih in v interesnih skupnostih. Kot da te skupnosti ne bi bile del naše samoupravne delavske veljave. Osnutek zakona zelo jasno govori o pravicah in dolžnostih delavcev — povsod, kamor gre njihov dinar. Torej tudi zunaj tovarniških plotov. Samoupravljanja namreč ni moč deliti na delavsko in družbeno; kar samoupravno postorimo, v tovarni ali v interesni in družbeni skupnosti, povsod gre za preudarno porabo delavskega denarja.

Razprava o osnutku zakona o združenem delu je resda zelo uspel vsesplošni referendum, ima pa še vedno nekolikaj priokusa po vseh tistih slabostih, ki jih doslej nismo znali učinkovito premagati in zavoljo katerih delavci še nismo podrli tovarniških ograj.

JANEZ VOLJČ

Ne policaj ne politični komisar

Leto dni je minilo od sprejema zakona o družbenem pravobranilstvu samoupravljanja. Poleg mnogih problemov, s katerimi se srečujejo pri svojem delu, so si družbeni pravobranilci samoupravljanja pridobili tudi dragocene izkušnje. Pogovarjali smo se z družbenim pravobranilcem samoupravljanja SR Slovenije Vinkom Kastelicem in z njegovo pomočnico Sitvo Bauman-Čenčič.

PROBLEMSKA RAZPRAVA O SAMOUPRAVLJANJU V ORGANIZACIJAH ZDRUŽENEGA DELA, KJER JE NALOŽEN TUJI KAPITAL

Samouprava velja za vse enako

Tuja vlaganja imajo poleg pozitivnih tudi negativne učinke — Zakonske spremembe omogočajo, da naposled naredimo red tudi na tem področju

Republiški odbor sindikata delavcev kovinske industrije in slovenska gospodarska zbornica sta minuli ponedeljek organizirala problemsko razpravo o „naložbah tujega kapitala s stališča neodtujivih pravic delavcev v temeljnih organizacijah“. Na pogovor so povabili zastopnike dvanajstih organizacij združenega dela, od direktorjev do predsednikov sindikata in odborov samoupravne delavske kontrole, kjer so že ocenili dobrine in slabosti sodelovanja in skupnega vlaganja kapitala s tujimi partnerji, poleg njih pa še predstavnike osemnajstih drugih delovnih organizacij.

Med razpravo je bilo ugotovljeno, da je takšnega sodelovanja oziroma skupnega vlaganja kapitala manj, kot želimo (v vsej Jugoslaviji je bilo doslej registriranih 132 pogodb, na Slovenskem pa 45 in največ so jih sklenili še pred sprejemom nove ustave), so pa naše delovne organizacije sklepale pogodbe s tujimi partnerji v obdobju, ko je samoupravna družba resda podpirala njihovo sodelovanje s tujimi partnerji, premalo pa je storila, da bi že spočetka dobro vedeli, kaj je na tem področju v skladu z našo samoupravo in kaj ni.

Šele uredba o bolj natančnih pogojih za vlaganje sredstev tujih oseb v domače organizacije združenega dela (sprejeta junija létos), ki zahteva popolno samoupravo tudi v teh podjetjih, je odprla možnosti za široko družbeno akcijo v organizacijah združenega dela, ki sodelujejo s tujimi partnerji.

Rado Dvoržak, podpredsednik Gospodarske zbornice Slovenije, je v svoji uvodni razpravi med drugim dejal:

„Tuja vlaganja imajo poleg pozitivnih tudi negativne učinke. Seveda nekateri tuji partnerji želijo s tem sodelovanjem uveljaviti svoje težnje, kot so kontrola in podrejanje naših razvojnih programov interesom tujega kapitala, vplivanje na razvojne usmeritve in na dinamiko razvoja, ustvarjanje ekonomske odvisnosti, izkoriščanje cenejših surovinskih, energetskih in kadrovskih potencialov v naših organizacijah in podobno. Pa tudi naše organizacije združenega dela so v nekaterih hotenjih negativno motivirane, kot denimo, ko se po zaslugi tujega partnerja uspravajo in ne iščejo lastnih razvojnih možnosti, lastnega marketinga, ko se ne ukvarjajo z lastnim raziskovalnim in inovacijskim delom in ko prek partnerstva s tujcem zmanjšujejo potrebo po tesnejšem povezovanju doma, v domačih tehnoloških in ekonomskih grupacijah, ko z izgovorom, da tuji partner to zahteva, ne upoštevajo pravic in obveznosti delavcev in njihovih samoupravnih organov pri investicijskih in drugih odločitvah.“

O vseh dobrih in slabih straneh tega sodelovanja s tujim kapitalom, izrečenih na problemski razpravi minuli ponedeljek v Lipici, bomo podrobno spregovorili v eni prihodnjih številki našega časnika.

JANEZ VOLJČ

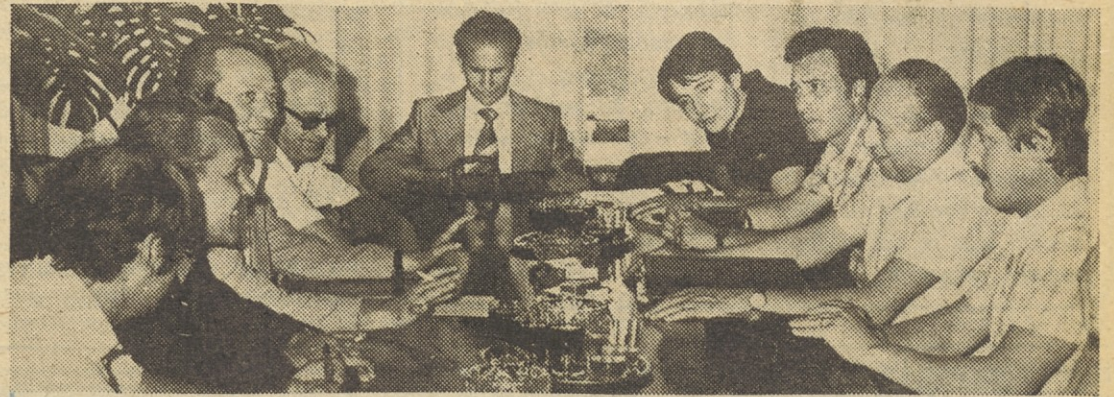

Budnica ob prazniku

Foto: A. Agnič

Ob dnevu vstaje slovenskega naroda čestitajo vsem delovnim ljudem

REPUBLIŠKI SVET
ZVEZE SINDIKATOV SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ODBORI IN DELAVSKA ENOTNOST

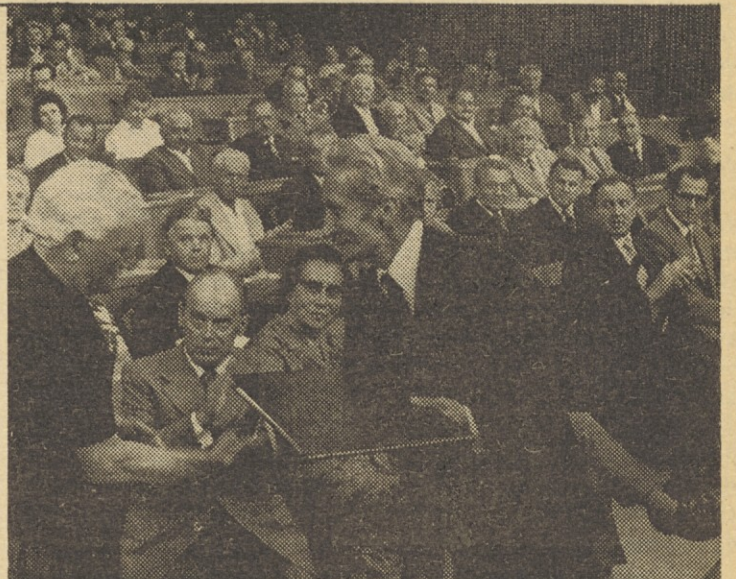
V minulem tednu se je mudila na obisku pri slovenskih sindikatih šestčlanska delegacija treh sindikalnih konfederacij CGIL-CISL-UIL iz pokrajine Emilie Romagne. Gosti iz Italije so se že prvi dan svojega obiska v Sloveniji pogovarjali z Janezom Barboričem in z nekaterimi njegovimi sodelavci o aktualnih vprašanjih v sindikalnem delovanju, zatem pa so obiskali Marles, se udeležili centralne proslave

ob dnevu vstaje slovenskega naroda na Dražgošah. V petek pa je imela sindikalna delegacija iz Italije sklepne pogovore s predsednikom RS ZSS Janezom Barboričem in nekaterimi njegovimi sodelavci. Ob tej priložnosti je bil podpisan tudi sporazum o sodelovanju med slovenskimi sindikati in sindikalno federacijo CGIL-CISL-UIL Emilie Romagne.

V veliki dvorani Skupščine SR Slovenije je bila 20. t. m. slavnostna seja republiškega odbora ZZB NOV ob 35-letnici vstaje slovenskega naroda.

Na seji so podelili nagrade vstaje slovenskega naroda, plakete zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, predsednik predstava SRS Sergej Kraigher pa je trinajstim borcem izročil odlikovanja predsednika Tita.

Letošnje nagrade vstaje slovenskega naroda so prejeli: Mirko Fajdiga, prof. inž. arh. Boris Kobe, Radko Polič, Franc Štrekelj, Janez Vipotnik, Maks Zadnik in uredniki „Zbornika dokumentov in podatkov o narodnoosvobodilnem boju narodov Jugoslavije“.

KAJ SMO STORILI...

Obrt nič več pastorek?

Sredi pomladi je republiški odbor obrtnih delavcev Slovenije organiziral 13 območnih posvetov o aktualnih problemih drobnega gospodarstva in samostojnega osebnega dela. Posveti so bili pripravljani tako rekoč „pet minut pred dvajseto“, saj je bil že skrajni čas, da na ravni občin in mestnih skupnosti samoupravni organi v organizacijah združenega dela, družbenopolitični zbori in zbori združenega dela občinskih skupščin, krajevne skupnosti, gospodarska zbornica in druga združenja analizirajo stanje in položaj drobnega gospodarstva, v tem okviru pa vse probleme, ki ovirajo razvoj samostojnega osebnega dela. Domala po vsej Sloveniji so predstavniki občin ugotavljali, da je bilo drobno gospodarstvo zadnja leta preveč zapostavljeno v primerjavi z drugimi gospodarskimi panogami in da je treba naposled storiti kaj več za hitrejši razvoj storitvene in proizvodne obrti.

Razveseljivo je tudi to, da smo si na teh posvetih le naličili čistega vina: najbolj nam primanjkuje tako imenovane „čiste“ storitvene obrti – frizerjev, krojačev, mizarjev, čevljarjev, vodovodnih inštalaterjev, ključavničarjev, skratka poklice iz vseh tistih obrti, ki opravljajo različne hišne storitve. Ponekod je zadrega s servisnimi službami, zlasti s tistimi za popraviljanje gospodinjstev pripomočkov.

Za slovensko drobno gospodarstvo je značilna razdrobljenost, neorganiziranost, medsebojna nepovezanost in tudi zastojanje, če njegov razvoj primerjamo z razvojem „velikega“ gospodarstva. Prav zavoljo tega je cilj srednjeročnih razvojnih načrtov

drobnega gospodarstva do 1980. leta v Sloveniji, da dosežeta storitvena in proizvodna obrt zadovoljivo reprodukcijsko sposobnost, ki jima bo z leti omogočila hitrejši in skladnejši razvoj. Tako bi se naposled izenačil položaj delavcev v obrti z drugimi delavci v združenem delu, zlasti kar zadeva reševanje stanovanjske problematike, izobraževanje ob delu, rekreacije in oddiha, v največji meri pa osebnih dohodkov (na kar sindikat obrtnih delavcev še posebej opozarja), saj so bili delavci v obrti doslej pogosto prikrajšani za mnoge od omenjenih ugodnosti, kar je seveda povzročalo veliko fluktuacijo v strokovnih in proizvodnih obrtnih dejavnostih.

V sindikatih sodimo, da bodo v prihodnjem srednjeročnem obdobju potrebni precejšnji napori za pospeševanje razvoja storitvene obrti, kjer je akumulativnost izredno nizka, fluktuacija pa iz leta v leto občutnejša. Storitvene obrtne dejavnosti imajo zvečine „lokalni značaj“ in so tako namenjene zgolj zadovoljevanju potreb občanov na ožjih območjih. Zato bodo morale v bodoče za njihov razvoj skrbeti predvsem občine, potrošniški sveti, krajevne skupnosti in organizacije združenega dela.

Ne nazadnje bo hitrejši razvoj storitvene in proizvodne obrti omogočil zaposlitev tudi številnim zdomcem, ki se v zadnjem času vračajo domov. Vendar bo treba čimprej – na to so sindikati že večkrat opozorili – zlomiti vse odpore prizadevanjem za večjo samoupravno organiziranost drobnega gospodarstva.

IVO VIRNIK

Kdor hitro da — dvakrat da

V spomin na tragični dogodek, ko je pred 13 leti močan potres razrušil Skopje in zahteval več kot tisoč žrtev, smo v Jugoslaviji 26. julij imenovali za

vrednot naše revolucije, uveljavili kot jasen in določen izraz humanizma in bratskega povezovanja ljudi v naši socialistični samoupravni družbi. Priznanje,

more biti prazna beseda, pa vendar še dandanes marsikdo med nami hote ali nehote pozabi nanjo. Naš odnos do sočloveka je še vedno vse prevečkrat podvržen naši lastni človeški ozkosti, ki jo še vedno mnogo prepočasi prebijamo. Hudo nas prizadene nesreča bližnjih, že malo manj širšega o kolja, ki ga lahko še dojemamo, tragične dogodke na velikih razdaljah pa sprejemamo bolj kot dogodek, ki nas sicer zanima, ne pa prizadene.

Tudi čas vpliva na nas. Nemalokrat hote ali nehote zapademo pod vpliv potrošniške miselnosti, ki nujno spodbuja egoistične želje in postavlja naše osebne potrebe nad vse drugo, čeprav se vsaj v podzavesti zavedamo, da smo ljudje samo delček družbe in da bi sleherno odtujevanje od nje po-

menilo naš človeški propad, ne pa napredek. Humanistično-etičnih in družbenoekonomskih vrednot ne moremo ločevati in jih opredeljevati na tiste, ki veljajo za nas, in na take, ki jih uporabljamo pri drugih. Zato pojem človeške širine nikakor ne more veljati samo za načela naše socialistične samoupravne družbe, temveč za vsakogar med nami.

Prav zato je naša dolžnost, da načela socialistične solidarnosti posebej odločno uveljavljamo med mladim rodом, med tistimi, ki še niso obremenjeni s staro ozkostjo, kar so v zadnjem času spet nešteto krat dokazali, in si hkrati prizadevati, da bo vsakdo med nami v resnici spoznal, kaj pomeni solidarnost nasploh in ne le v nesreči. Predvsem pa se moramo zavedati pomena znanega pregovora, da kdor hitro da, dvakrat da, saj v tem še zdaleč ni samo propagandni učinek, temveč globoka človeška zavest, da je vsakdo med nami najbolj potreben tople roke in razumevanja takrat, ko se zбоji, da bo ostal sam s svojo nesrečo.

„V naši družbi ni še nihče ostal sam v nesreči“, je dejal Andrej Marinc ob potresu v Skopju. In prav bi bilo, da bi ob tem globokem spoznanju vsi skupaj občutili vso našo odgovornost ne le znotraj naših ožjih meja, temveč tudi daleč prek njih.

M. HORVAT

JANEZ KOROŠEČ

Komunist za DE

dan solidarnosti. Zato ta dan, kot je zapisano v posebnem proglasu izvršnega odbora predsedstva republiške konference SZDL, pomeni spodbudo za negovanje in razširjanje solidarnosti, ki so jo takrat – skupno z ljudmi vsega sveta dokazali vsi naši narodi in narodosti.

S samoupravnim združevanjem sredstev za odpravljanje posledic naravnih nesreč in z drugimi podobnimi akcijami smo solidarnost, ki je nedvomno ena najpomembnejših

ki ga daje v proglasu izvršni odbor našim delovnim ljudem in občanom, zato ni samo zahvala za nesebično pomoč Posočju, Kozjanskemu, poplavljenim območjem in drugim krajem, ki so jih prizadele najrazličnejše nesreče, temveč predvsem dokaz enotnosti, zavesti o nujnosti skladnega razvoja vseh delov naše družbene skupnosti in splošne materialne ter družbene varnosti.

Humanost, ki je ena temeljnih vrednot socializma, ni in ne

RO SINDIKATA GRADBENIH DELAVCEV SLOVENIJE O GOSPODARSKEM POLOŽAJU

Neizkoriščene zmogljivosti?

Gospodarski položaj slovenskega gradbeništva je zaskrbljujoč. Analize o zaposlenosti proizvodnih zmogljivosti in gospodarjenja, ki jih je te dni obravnaval republiški odbor Sindikata gradbenih delavcev Slovenije, razkrivajo veliko odstopanje od planiranih postavk. Gradbinci so planirali, da bodo letos pričeli s precejšnjim številom novih gradenj, vendar pa so dosegli le 69 odstotkov realizacije v primerjavi s plani. Zaključili so le 32 odstotkov del glede na plan. Ti podatki so zgovorni sami po sebi, podrobnejša analiza pa kaže, da je največ problemov in tudi najtežji položaj tistih delovnih organizacij, ki imajo svoj sedež na manj razvitih področjih.

Neodgovorno bi bilo trditi, kar so poudarili tudi na seji RO, da se gradbinci niso zavzeli za svoje delo; vendar pa več okoliščin spodbuja k razmišljanju, da bo potrebno še marsikaj spremeniti v naši ekonomski in predvsem kreditni politiki. Cene še vedno niso urejene, poleg tega pa se gradbene delovne organizacije srečujejo s pritiski investitorjev, ki zahtevajo skorajda nenormalne kreditne olajšave. Zahtevajo, da polovico vrednosti objekta kreditirajo gradbene delovne organizacije za čas dveh do treh let. In da bo mera še bolj polna, morajo gradbinci plačevati dokaj visoke obresti za gradnjo stanovanj za trg.

Ob ocenjevanju gospodarskih rezultatov je bilo tudi zelo jasno izrečeno, da so taki rezultati med drugim tudi posledica ne-

lojalne konkurence, „licitacij pod mizo“ in prešibke povezanosti slovenskega gradbeništva. Dokaz temu je dejstvo, da si med seboj konkurirajo celo delovne organizacije, ki so vključene v eno sestavljeno organizacijo združenega dela.

Nezaposlenost proizvodnih zmogljivosti terja čimprejšnje ukrepanje. Veliko bi pomenilo že to, če bi besede o večji izvozni usmerjenosti te panoge spremenili v dejanja. V tem trenutku bi lahko najmanj 7000 delavcev zaposlili pri gradnji v tujini, vendar pa jih je trenutno zaposlenih komaj 1500.

Temeljito bo potrebno pretresti tudi načrte nekaterih delovnih organizacij za serijsko proizvodnjo stanovanj. Mnogi delegati v republiškem odboru so poudarili, da bi sicer morali sprejeti vse rešitve, ki pomenijo

racionalizacijo, pocenitev in morda še kaj v stanovanjski gradnji, vendar pa morajo biti taki načrti tudi verificirani v družbi, saj gre za naložbe v nove proizvodne zmogljivosti, ko še sedanje niso povsem izkoriščene.

SINDIKALNO ORGANIZIRANJE NOVINARJEV

MEDDEJAVNOSTNI ODBOR

Kaže, da bo na jesen slednjič urejeno vprašanje sindikalnega organiziranja delavcev v informativni dejavnosti

Prejšnji teden so se po daljšem času ponovno sestali člani iniciativnega odbora za ustanovitev meddejavnostnega odbora za informativno dejavnost. Dnevni red sestanka je bil precej obsežen, najpomembnejši točki pa sta bili informacija o ustanovitvi odbora za novinarsko dejavnost pri zveznem odboru sindikata delavcev družbenih dejavnosti Jugoslavije in obravnava predloga samoupravnega sporazuma o ustanovitvi meddejavnostnega odbora za informativno dejavnost pri sindikatih delavcev grafične in papirne industrije in delavcev kulture Slovenije.

Seja je bila uspešna, saj je iniciativni odbor razčistil nekaj zadnjih dilem in tako lahko pričakujemo, da bo na jesen urejeno vprašanje sindikalnega organiziranja delavcev v informativni dejavnosti. Poleg orga-

nizacijskih nalog bo delo novega odbora usmerjeno predvsem v urejevanje in izboljšanje delovnih razmer, uveljavitev nagrajevanja po delu in družbeno in strokovno usposabljanje delavcev ob delu.

Na jesen bodo vse osnovne organizacije s področja informativne dejavnosti prejele v pravo sporazum o ustanovitvi meddejavnostnega odbora in sporazum o delu iniciativnega odbora. Omeniti velja zlasti to, da so člani iniciativnega odbora posebno skrbno proučili možne načine vključevanja informativnih delavcev v OZD, kajti delavce moramo vključiti v meddejavnostni odbor. Za zdaj pa kaže, da se bodo ti delavci vključevali prek posebnega akta, ki ga pri društvu novinarjev Slovenije.

MILAN BRATEČ

SINDIKALNA DEJAVNOST V ŠALEŠKI DOLINI

Kritična ocena prizadevanj

Na razširjenem posvetu predsednikov konferenc osnovnih organizacij sindikata ter predsednikov osnovnih organizacij sindikata ter na zadnji seji predsedstva občinskega sveta Zveze sindikatov Velenje so pregledali uresničevanje trenutnih najpomembnejših nalog sindikalnih organizacij. Govorili so o javni razpravi o osnutku zakona o združenem delu, o sprejemanju samoupravnih sporazumov o temeljnih planov za obdobje 1976 – 1980, republiškem posvili za ceste, o pripravah na sklic ustanovne skupščine Kluba samoupravljalcev Velenje in drugih aktualnih vprašanjih.

Sprejeta je bila informacije o poteku javne razprave o osnutku zakona o združenem delu, ki jo je posredovala komisija za operativno vodenje javne razprave. Komisiji so naročili, da mora pripraviti pregled, kako so v posameznih okoljih uresničevali naloge, določene na začetku javne razprave, predvsem pa ugotoviti, če so povsod izdelali oceno samoupravljanja in družbenoekonomskih razmer in če so o teh ocenah razpravljale družbenopolitične organizacije. Predsedstvo občinskega sveta Zveze sindikatov Velenje je ob

obravnavi informacije o poteku javne razprave o osnutku zakona o združenem delu izreklo kritiko nekaterim članom aktiva razlagalcev osnutka zakona o združenem delu, ki se bodisi niso pripravili na to nalogo, bodisi se razprav sploh niso udeležili. Komisija za operativno vodenje javne razprave mora ugotoviti vzroke za tako ravnanje.

Na zadnji seji je predsedstvo tudi sklenilo, da morajo komisije pripraviti podrobna poročila o svojem delu v letošnjem prvem polletju, pri čemer

naj bi podrobno ocenile uresničevanje nalog, ki izhajajo iz programa dela občinskega sveta Zveze sindikatov Velenje. Dogovorili so se tudi, da bodo do konca meseca avgusta izdelali oceno stanja na področju oddiha delovnih ljudi iz Šaleške doline in ugotovljene potrebe po ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti za oddih v občini Velenje. Ocene bo pripravila komisija za oddih in rekreacijo pri občinskem sindikalnem svetu. Skladno s hotenji za pospeševanje kulturne dejavnosti pa bo občinska zveza kulturno-prosvetnih organizacij Velenje pripravila program kulturne dejavnosti, pri njegovi sestavi pa bo sodelovala tudi komisija za kulturno dejavnost pri občinskem sindikalnem svetu.

Sindikati bodo, kot je bilo poudarjeno na seji predsedstva, tudi vnaprej finančno podpirali

program kulturne dejavnosti za člane osnovnih organizacij sindikata.

P. O.

POBUDA SINDIKATOV

KOLEKTIVNA POGODBA

Pred nedavnim so se na pobudo republiškega odbora sindikata delavcev kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije zbrali predstavniki nekaterih republiških odborov, republiškega sveta ZSS, republiškega sekretariata za delo, skupščin občine Maribor in Žalec in drugi. Razpravljali so o družbenoekonomskem položaju delavcev, ki so zaposleni pri zasebnih kmetijskih proizvajalcih, poleg tega pa so obravnavali tudi teze za kolektivno pogodbo o delovnih razmerjih med delavci in zasebnimi delodajalci, ki jo bosta podpisala republiški odbor sindikata delavcev kmetijstva in živilsko-predelovalne industrije ter Zadržna zveza Slovenije.

Doslej temu vprašanju v naši družbi nismo posvečali veliko pozornosti, toda zdajšnje razmere in predvsem preusmerjanje kmetij tudi na področje turizma nas sili k temu, da uredimo status delavcev pri zasebnih kmetovalcih. Teh delavcev je bilo predlani 333 in lani 309. Gre v veliki večini primerov za ostarele in marsikje tudi prizadete osebe, ki doslej niso uživale nobenih pravic iz minulega dela. S kolektivno pogodbo pa želimo urediti tudi delovne in življenjske razmere tistih delavcev, ki se bodo kot gospodarski pomočniki zaposlovali na kmetijah, ki se turistično in tržno usmerjajo.

PO SPREJEMU PROTIMANJŠINSKIH ZAKONOV V AVSTRIJSKEM

Delavci iz drugih republik v slovenskem gospodarstvu

Pred nedavnim je izšla publikacija Javno mnenje št. 56 – „Delavci iz drugih republik v slovenskem gospodarstvu in Ljubljani“. V tej publikaciji Raziskovalni center za samoupravljanje RS ZS Slovenije objavlja izsledke raziskave, katere namen je bil osvetliti aktualni družbeni, ekonomski in socialni položaj delavcev iz drugih republik, ki delajo v slovenskem gospodarstvu. Gre zlasti za vprašanja zaposlovanja, delovne migracije, naseljevanja in procesov samoupravne integracije številnih delavcev, ki so prišli v Slovenijo na delo. Ne bo odveč, če tudi na straneh DE opozorimo na nekatere ugotovitve iz te raziskave.

DRUŽBENI IN EKONOMSKI OKVIRI MIGRACIJE V SLOVENIJO

Analiza zaposlovanja delavcev iz drugih republik v Sloveniji zahteva ne samo ugotavljanje bistvenih motivov prihoda delavcev iz drugih republik v Slovenijo, usmerjenosti njihove zaposlitve, panoge in dejavnosti, kjer se leti zaposlujejo, njihovih delovnih in življenjskih razmer, temveč tudi kritičen oris družbenega in gospodarskega prostora, v katerem se vključujejo. Gre za ugotavljanje tistih značilnosti v družbenih procesih Slovenije, ki povzročajo vse pomembnejši priliv novih delavcev s področij zunaj Slovenije.

KATERE SO TE ZNAČILNOSTI?

Najprej velja ugotoviti, da je za Slovenijo značilen izredno hiter proces deagrarizacije. Sestav prebivalstva se hitro spreminja v prid sekundarnega in terciarnega sektorja ter na škodo primarnega poljedelstva. O tem zgovorno pričajo podatki, da je znašala leta 1953 udeležba kmečkega prebivalstva v skupnem prebivalstvu Slovenije 40,1 %, dvajset let pozneje, torej leta 1974, pa le še 18,0 %.

S stališča zaposlovanja je to pomembno zato, ker prihaja Slovenija v svojem razvoju do tiste točke, ki že skoraj ne more zadostiti potrebam po nadaljnjem zaposlovanju z rezervami, ki so med kmečkim prebivalstvom. Nekatera kmečka področja že sama nimajo dovolj delovnih moči za nor-

malno poljedelsko proizvodnjo. Še naprej pa lahko pričakujemo, da bo udeležba kmečkega prebivalstva padala. V primerjavi z drugimi jugoslovanskimi področji je udeležba kmečkega v prebivalstvu Slovenije izrazito majhna in je tako naša republika v kvaliteto povsem drugačnem položaju.

Naslednja značilnost je starostna struktura slovenskega prebivalstva. Slovensko prebivalstvo je vse starejše. Na eni strani je to posledica vse daljše življenjske dobe – od leta 1948 do leta 1971 se je povprečna življenjska doba pri moških povečala z 59 na 65 let, pri ženskah pa s 65 na 72 let. To je vsekakor posledica izrazite rasti življenjskega standarda, razvitejšega zdravstvenega varstva in tudi sicer ugodnejših delovnih in življenjskih razmer.

Na drugi strani pa je za Slovenijo značilen nizek naraven prirastek. Le-ta znaša za obdobje 1948–1971 samo 0,8 %, medtem ko znaša v tem času prirastek 1,1 %.

Udeležba starostnih skupin v prebivalstvu, ki kažejo strukturne značilnosti, je prav tako značilna: leta 1948 je udeležba generacij, mlajših od 19 let, znašala 38,5 %, tistih, ki so bili stari več kot 60 let, pa 10,9 %. Leta 1971 se znižala udeležba prvih na 33,0 %, drugih pa naraste že na 14,9 %. Tudi v zaposlenosti prihaja do značilnih sprememb. Povečuje se udeležba delavcev, zaposlenih v industriji in v storitvenih dejavnostih, relativno

pa upada udeležba zaposlenih v negospodarskem sektorju in v družbenem poljedelskem sektorju.

Pri tem velja pripomniti, da je Slovenija v strukturi zaposlenosti v obdobju hitrega razvoja industrije. Toda če jo primerjamo z industrijsko razvitimi državami, je še vedno daleč od tiste ravni, ki jo imenujejo „postindustrijsko“, ko je število zaposlenih v industriji in poljedelstvu skupaj manjše od skupnega števila zaposlenih v terciarnem in zaposlenih v terciarnem in Med delovnimi programi, kjer je posebej rasla zaposlenost, velja omeniti zlasti gradbeništvo, trgovino in gostinstvo in nekatere industrijske panoge. Vsem je skupno to, da gre za zaposlovanje na delovnih mestih, ki zahtevajo nizke kvalifikacije. Pred nami je torej na eni strani hitra rast zaposlenosti – ekstenzivnost, na drugi pa nekvalitetno zaposlovanje, ki je posledica že dlje očitne premalo sodobno usmerjene investicijske dejavnosti – uvajanje nove tehnologije. Taka usmerjenost je zaostrovala potrebe po novih delavcih.

Kvalifikacijska struktura zaposlenih je morda eden najznačilnejših kazalcev. V zadnjih 10 letih prevladuje udeležba nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev. Leta 1974 je ta udeležba znašala 39,6 % in je v primerjavi z letom 1961 samo neznatno padla (leta 1961 je znašala ta udeležba 42 %). Udeležba visokokvalificiranih delavcev pada, stagnira tudi udeležba kvalificiranih. Udeležba visokostrokovnih delavcev, tistih z visoko in višjo izobrazbo, je še naprej nizka. Tako je, denimo, bilo tega kadra v industriji Slovenije samo 18 na 100 zaposlenih.

Visoka zaposlenost žensk je za Slovenijo tista značilnost, o kateri govorijo kot o nacionalni potezi. Leta 1950 je udeležba žensk v skupni zaposlenosti znašala 34 %, predlani pa pa 43 %. Med ženskim prebivalstvom dejansko ni več „rezerv“ za novo zaposlovanje.

Neugodna struktura v odpiranju novih delovnih mest je izredno pomemben pojav, ki zasluži podrobnejšo osvetlitev. Raziskava ni ugotavljala vzročnosti nekaterih neugodnih dejstev. V raziskavi smo ostali še samo na področju zaposlovanja in ugotavljali podatke, kakšna je bila struktura investicij glede tehnološke zahtevnosti, tehnološke zahtevnosti s stališča ravni visoke produktivnosti, ki se odraža v relativnem zmanjševanju števila zaposlenih glede na proizvodne rezultate.

Naslednji podatek lahko pokaže, kaj se je v preteklem 6-letnem obdobju dogajalo v investicijski dejavnosti na področju slovenske industrije. Upravičena predpostavka bi bila, da bo slovenska industrija v svojih usmeritvah v modernizacijo pokazala visoko kakovost uvedene tehnologije. Podatek, da je bilo v zadnjih 14 letih 71 % proizvodnih sredstev v slovenski industriji nanovo nabavljenih, pričča, da je imela ta industrija primerne pogoje za svoj razvoj. Pričakovali bi, da bo struktura investiranega opreme zares moderna – toda temu ni tako. Leta 1968 so bila v skupnih nabavljenih sredstvih polavtomatizirana sredstva za delo udeležena s 23,0 %, tista, ki so opredeljena kot avtomatizirana, pa z 52,4 %. Tega leta so bili stroji na ročni pogon, mehanizirano ročno orodje, stroji z ročnim oskrbovanjem udeleženi s 24,6 %. To je bilo obdobje reforme, ko je bila bistvena usmeritev na kvalitete prvine gospodarjenja. Struktura, kot je prikazana, kaže usmeritev na visoko produktivno tehniko. V tem času prihaja do zmanjševanja stopnje zaposlovanja ob zadrževanju vrednostnih prvin proizvodnje. Obenem pa prihaja v Sloveniji prav s tem letom do značilnih tokov odliva strokovnih kadrov v tujino.

Kaj se dogaja v naslednjih šestih letih? Udeležba polavtomatov naraste na 33,5 %, avtomatov pa izrazito pade, saj znaša le še 29,4 %, obenem pa smo pričeli rasti manj kvalitativnih investicij: stroji na ročni pogon, mehanizirano ročno orodje in stroji z ročnim oskrbovanjem že dosegajo 37,5 %. V nasprotju z letom 1968, ko zaposlenost v naslednjih letih raste počasi, soodvisno prav od take investicijske usmeritve, zaposlenost zdaj raste izrazito hitro, mimo vseh družbeno sprejetih usmeritev.

Vidimo torej, da so v minulem obdobju v Sloveniji in njenem ekonomskem življenju značilna nekatera gibanja, ki so si v očitnem nasprotju. V bodoče Slovenija poleg vsega ne bo mogla z lastnim prirastkom prebivalstva zagotoviti vseh potreb po delavcih.

Demografija, ki se ukvarja z analizami prebivalstva, njegove strukture, stopnjami natalitete in mortalitete je z veliko preciznostjo ugotavljala populacijska gibanja Slovenije.

Na zadnjem demografskem simpoziju Slovenije, ki je bil leta 1975, je bilo ugotovljeno naslednje: leta 1961 nastaja obdobje, ko se Slovenija začne spreminjati iz nekoč tradicionalne dežele emigracije v deželo imigracije. To je obdobje, ko Slovenija ne more več zadovoljevati lastnih potreb po delavcih s svojim naravnim prirastkom in s prehodom predvsem mla-

dih iz kmetijstva v druge sektorje. Nadaljnji gospodarski razvoj zahteva nove delavce, zato nizek naravni prirastek začne nadomeščati dotok delavcev iz drugih republik.

To potrjujejo popisi prebivalstva. Leta 1961 je udeležba neslovenskega prebivalstva v skupnem številu prebivalstva Slovenije znašala 4,4 %. Leta 1971 pa ta odstotek naraste že na 6 %. Značilno kompaktno slovensko prebivalstvo se spreminja, in to predvsem s pritokom novih delavcev iz drugih jugoslovanskih področij. Število že doseljenih, dokončno nastanjenih prebivalcev Slovenije neslovenske narodnosti, se poveča od 70.000 v letu 1961 na 105.000 v letu 1971 (zadnji popis prebivalstva).

Demografi so pomagali tudi načrtovalcem, da so izračunali, kaj lahko ob približno enaki rasti nacionalnega dohodka pričakujemo v naslednjih petih letih – v srednjeročnem obdobju razvoja do leta 1980. Naravni prirastek prebivalstva Slovenije zagotavlja rast zaposlenosti na letni ravni 2,3 % oziroma največ 2,6 %. To pomeni, da tudi najnižja rast zaposlenosti približno 3 % ne more biti uveljavljena z lastnim prirastkom. Po predvidevanjih načrtovalcev bi morali blizu 14.000 delavcev vsako leto zaposlovati iz vrst delavcev, ki bodo prihajali iz drugih republik. Republiška skupnost za zaposlovanje je manj optimistična: sodi, da bo potrebno v naslednjih letih vsako leto zaposlovati blizu 18.000 delavcev iz drugih republik.

Pri tem je pomembno dodati, da Skupnost za zaposlovanje Slovenije ocenjuje, da bo potrebno zaposlovati predvsem nekvalificirane delavce in tiste s polkvalifikacijami, ker naj bi si večina novih generacij Slovenije z rednim šolanjem zagotovila strokovno izobrazbo in s tem tudi bolj kvalificirana delovna mesta. Tako nastaja družbeno zelo pomembno vprašanje kvalifikacijske strukture delavcev iz drugih republik.

Usmerjenost v zaposlovanje zlasti nekvalificiranih in polkvalificiranih delavcev iz drugih predelov Jugoslavije, njihovo usmerjanje predvsem v tiste panoge, ki so največkrat v ekonomsko slabšem položaju, manj trdna perspektiva izboljšanja materialnega položaja glede na nizke osebne dohodke, ki so za te panoge značilni, stanovanjsko vprašanje ipd., vse to prinaša s seboj probleme socialne varnosti, otežkoča integracijo itd.

(Nadaljevanje v prihodnji številki)

JOŽE TAVČAR

TOZD DELAVSKA ENOTNOST

objavlja za nedoločen čas prosti delovni mesti:

1. KOMERCIALISTA v komercialnem oddelku
2. KOMERCIALNEGA REFERENTA v komercialnem oddelku

POGOJI:

ad 1 – višja ali srednja izobrazba komercialne smeri
ad 2 – srednja izobrazba komercialne smeri in dve leti delovnih izkušenj in obvezno znanje strojepisja.

Osebnih dohodkov po samoupravnem sporazumu.
Objava velja do zasedbe delovnega mesta.

Kandidati naj svoje vloge pošljejo na naslov: Izvršilni odbor TOZD Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4.

MNENJA IN STALIŠČA

Pogoste slišimo zahteve po izenačenih pogojih ustvarjanja dohodka. Odveč je ponavljati, zakaj si nobena ekonomija, nobena država ne more privoščiti izenačenih pogojev ustvarjanja dohodka, pač pa je naša naloga, da pri opredeljevanju poslovnega rezultata in še zlasti pri opredeljevanju višine osebnih dohodkov upoštevamo te pogoje. V razčiščevanju pogojev ustvarjanja dohodka daje osnutek zakona o združenem delu popolnoma nove in dokaj točno opredeljene določbe. Dohodek temeljne organizacije združenega dela je rezultat njenega tržnega poslovanja, dohodkovne povezanosti prek samoupravnih sporazumov o skupnem dohodku, dohodkovne povezanosti prek samoupravnih sporazumov o skupnem prihodu in ekonomičnosti poslovanja. Teh samoupravnih sporazumov o skupnem dohodku in o skupnem prihodu še ni in je to eden glavnih razlogov, da je dohodek temeljne organizacije združenega dela bolj knjigovodska kategorija kot pa izključno rezultat tekočega in minulega dela delavcev temeljne organizacije združenega dela. Vse družbene primerjave, statistika in panožni samoupravni sporazumi pa imajo v svojem izhodišču dohodek temeljne organizacije združenega dela tak, kakršen danes je.

Višina dohodka je odvisna tudi od ukrepov gospodarskega sistema kot so carinska politika, zunanjetrgovinska politika, davčni sistem, kreditno-monetarni sistem, politika cen in bržčas še kaj. Za prometne organizacije je značilno, da je vpliv gospodarskega sistema pri njih relativno močnejši kot v marsikateri drugi dejavnosti, ker so prometne dejavnosti bodisi posebnega družbenega pomena ali pa sodijo v sestavi infrastrukturnih objektov. Poleg tega so to kapitalno intenzivne dejavnosti in se lahko najmanjša sprememba v gospodarskem sistemu zelo ostro odraža na višini dohodka. Tudi teh problemov ne rešujejo panožni samoupravni sporazumi o razporejanju dohodka, pač pa jih upoštevajo, ko udeleženci med seboj primerjajo rezultate poslovanja.

Poleg problematike gospodarskega sistema nasploh je za slovenske prometne organizacije značilno, da je njihovo poslovanje otežkočeno še zaradi neurejenih poslovnih in dohodkovnih odnosov med prometnimi organizacijami iste dejavnosti v Jugoslaviji in med prometnimi dejavnostmi. Zaradi tega je nujno, da je pobudnik razreševanja teh problemov svet za promet v Zvezi sindikatov Jugoslavije. Naj omenimo samo nekaj teh vprašanj:

– pri sklepanju zunanjetrgovinskih poslov naj bi upoštevali tudi, kdo bo prevoznik, denimo, ali bomo naše blago izvažali z ladjami pod jugoslovansko zastavo ali pod tujo zastavo; tuje države v takih primerih ponavadi šteti tujega domačega prevoznika;

– k odločanju o zračnih linijah in pristajanju tujih letal na naših letališčih je potrebno v večji meri pritegniti tudi letališko dejavnost in ne le pretežno zračni promet, kjer še vedno prevladuje politika JAT;

– v investiranje infrastrukturnih prometnih podjetij je potrebno v večji meri pritegniti špeditsko in pretovorno skladiščno dejavnost, ker sta to dejavnosti, ki opravljata del celotne prometne storitve;

– pri politiki zaposlovanja naših delavcev v tujini (denimo pomorščakov) bi morali upoštevati, kdo je ta kader izšel oziroma čigavo minulo delo pretvarjajo v dobiček tuji delodajalci, še zlasti so ti odnosi boleči in se odražajo na dohodku, če šolanje kadrov predvsem bremeni eno gospodarsko dejavnost ali celo eno organizacijo združenega dela (to v mnogočem velja za Splošno plovbo Piran).

Pri sprejemanju panožnih samoupravnih sporazumov je bila težnja, naj bi model razporejanja dohodka v poprečju deloval tako, da bi za dejavnost udeležencev samoupravnega sporazuma zagotavljal uresničitev delitvenih razmerij, kot so bila sprejeta s tekočo ekonomsko politiko. Zaradi razlogov, ki smo jih že navedli in zaradi večjega zvišanja življenjskih stroškov kot smo predvidevali, je skoraj polovica

udeležencev samoupravnih sporazumov razporedila za osebne dohodke več, kot smo načrtovali glede na povišanje dohodka; po drugi strani pa le toliko več, da so ohranili raven realnih osebnih dohodkov; v poprečju slovenskega gospodarstva pa niti toliko ne. Glede na to, da mnogi udeleženci za letos predvidevajo še nižje povečanje dohodka, se zastavlja vprašanje, kako razumeti letošnjo ekonomsko politiko in republiški družbeni dogovor o razporejanju dohodka. Predvsem je sporna dinamika osebnih dohodkov, če je produktivnost nižja od predvidene, povečanje dohodka pa ne omogoča ohranitve realnih osebnih dohodkov, ne da bi bila prizadeta sredstva za razširjeno reprodukcijo. Čeprav je ta problem bolj občutljiv v dejavnostih oziroma v organizacijah združenega dela, ki imajo podpoprečne osebne dohodke v OZD, pričakujejo, da bodo podpisniki republiškega družbenega dogovora posredovali oceno o letošnjih gospodarskih razmerah in na podlagi polletnih podatkov kritično ocenili dinamiko osebnih dohodkov po posameznih dejavnostih ter ocenili, ali je v skladu z našo letošnjo ekonomsko politiko tudi padec realnih osebnih dohodkov; če je, za koliko in kje oziroma kdaj? Težko je namreč pričakovati, da bodo udeleženci samoupravnih sporazumov določili tak model razporejanja dohodka, ki bi v poprečju dejavnosti pomenil nižje realne osebne dohodke kot v minulem obdobju. Čeprav letošnja ekonomska politika ne predvideva nižjih realnih osebnih dohodkov, temveč njihovo počasnejšo rast glede na produktivnost dela, bi nekateri morali, upoštevaje možnost povečanega dohodka, planirati padec realnih osebnih dohodkov. To kažejo tudi rezultati minulega leta, zaradi česar so modele samoupravnih sporazumov prilagodili ohranitvi realnih osebnih dohodkov, ne pa počasnejši dinamiki osebnih dohodkov kot dohodka.

(NADALJEVANJE PRIHODNJIČ)

MAJDA BUDA

PREVETRITEV SPORAZUMOV

OKROGLA MIZA V PROMETNI SEKCIJI ŽTP LJUBLJANA

VLAK PELJE — KDO BO KRIL STROŠKE?

Osnutek zakona o združenem delu daje možnosti za ureditev družbenoekonomskega položaja delavcev v železniškem gospodarstvu in panoge kot celote. Treba bo sprejeti še nekaj sistemskih ukrepov in predvsem posvetiti več pozornosti samoupravnemu sporazumevanju v SIS

Prometna sekcija Ljubljana oziroma delavci, ki so zaposleni v tej temeljni organizaciji združenega dela Železniško transportnega podjetja Ljubljana, ni bila po naključju izbrana za pripravo problemske razprave o osnutku zakona o združenem delu. Če poskušamo navesti glavne razloge za čeno pravico prav v tej temeljni organizaciji, moramo med njimi omeniti, da opravljajo ti delavci dejavnost posebnega družbenega pomena, da je „proizvodni proces“ omejen na opravljanje storitev od Jesenice do Hrastnika in od postaje Ljubljana-Siška do Kamnika ali na 146 kilometrih železniške proge, ne nazadnje pa tudi zato, ker se povezuje v delovno organizacijo, sestavljeno organizacijo in v poslovno skupnost oziroma zvezo jugoslovanskih železnic.

Prva stvar, na katero je bil pozoren vsak, ki se je udeležil problemske razprave, je urejanje dohodkovnih odnosov. V nekem smislu gre za že mnogokrat načete posebnosti pri pridobivanju in razporejanju dohodka v železniškem gospodarstvu, vendar še vedno za v marsičem nedorečene rešitve, čeprav so temeljni odnosi jasno zapisani, že v ustavi in tudi v osnutku zakona o združenem delu. Vseh vprašanj, ki so povezana z družbenoekonomskim položajem delavca in njegove temeljne organizacije v železniškem gospodarstvu, pa očitno tudi ne bo mogoče rešiti na hitro. V prizadevanju za njihovo ureditev bo treba vložiti še veliko strokovnega in političnega dela in morda — če poskušamo povzeti misel nekaterih razpravljavcev — tudi več razumevanja, strpnosti in odgovornosti pri samoupravnem odločanju.

Značilnost železniškega gospodarstva kot dejavnosti posebnega družbenega pomena je v tem, da pri poslovanju delavci ne ustvarjajo celotnega dohodka po tržnih zakonitostih, skupni prihodek ustvarjajo v svobodni menjavi dela. Pri ustvarjanju dela dohodka pa vendarle moramo priznati vpliv tržnih zakonitosti. Brez pomena bi bilo sedaj razmišljati o tem, kateri del cene oziroma dohodka je nastal po tržnih zakonih, torej na osnovi ponudbe in povpraševanja in tudi na osnovi konkurenčnega boja med različnimi panogami v prometu.

Očitno pa je, da sedanja cena ne ustreza prispevku železničarjev k družbenemu proizvodu, kajti pogoji za pridobivanje dohodka, kot je dejal eden od razpravljavcev, niso usklajeni s pogoji drugih prometnih panog. V tem je tudi razlog, da je ekonomski položaj železnice slabši, ustavna pravica delavcev v temeljnih organizacijah združenega dela v železniškem gospodarstvu, da sami odločajo o pridobivanju in razporejanju dohodka, pa omejena zavoljo neurejenih temeljnih pogojev gospodarjenja. Zaradi širših družbenih interesov cene železniških prevozov niso tako visoke, da bi delavcem v tem delu našega gospodarstva zagotavljale normalno poslovanje. Ne nazadnje, železničarji so morali doslej kriti vse stroške prometne infrastrukture, obnove, vzdrževanja prog, signalno-varnostnih naprav,

voznega in napajalnega omrežja itd. Vsi ti stroški pa znašajo 30 odstotkov vseh stroškov v poslovanju. Druge panoge prometa niso obremenjene s tolikšnimi stroški!

Prav zato je pri urejanju pogojev za gospodarjenje potrebno iskati vire za pridobivanje dohodka tudi v svobodni menjavi dela. V celotnem dohodku bo bržčas svobodna menjava predstavljala tisto pot, po kateri bo železnica zagotavljala sredstva za razširjeno reprodukcijo. Preprosteje rečeno, delavci v drugih temeljnih organizacijah naj bi združevali sredstva za razvoj — seveda na osnovi dogovorjenih načrtov in finančnih projekcij — te nujno potrebne družbene dejavnosti.

Pa še za en vir dohodka gre, ki ne nastaja na osnovi že omenjenih dveh temeljnih virov za pridobivanje dohodka, to je možnost, ki jo ponuja osnutek zakona o združenem delu. Gre za kompenzacije za pokrivanje izpadlih transportnih dohodkov po poti samoupravnega sporazumevanja.

Ob tem pa smo že pri temi, ki je bila še do nedavna hudo „vroča“. Gre za delovanje samoupravne interesne skupnosti za železniški in luški promet. Nastala je kot prva taka skupnost v Jugoslaviji in lahko rečemo, da je v njenem nastajanju sodelovalo zelo veliko število delavcev iz gospodarstva, družbenopolitičnih delavcev in tudi železničarjev. Zastavlja pa se vprašanje, kako so se v zboru izvajalcev in uporabnikov opredeljevali za rešitve, kako je deloval delegatski sistem in ne nazadnje, zakaj mnogo temeljnih organizacij združenega dela ni podpisalo samoupravnega sporazuma za kritje izpada transportnih dohodkov in za modernizacijo železnice in luke. Predsednik republiškega odbora sindikata delavcev prometa in zvez Ivo Slamnik je v svoji razpravi kritično ugotovil, da tam, v tistih okoljih, kjer so se družbenopolitične organizacije in vodilni delavci temeljito pripravili na akcijo, tudi ni bilo posebnih težav. Med vzroki za neuspeh je omenil, da delavcem v združenem delu marsikaj nismo znali povedati, kaj pomeni ta akcija za razvoj železniškega gospodarstva in za družbo kot celoto.

Sicer pa je kljub kratki življenjski dobi samoupravna interesna skupnost v svojem delovanju pokazala, da je takšno urejanje odnosov za dejavnosti posebnega družbenega pomena v prihodnje edina možna pot za obvladovanje stihijnosti tržnih zakonitosti in za urejanje pogojev pri pridobivanjih in razporejanjih dohodka v dejavnostih posebnega družbenega pomena. Oba zbora v skupščini — zbor izvajalcev in zbor uporabnikov — sta enakopravno odločala in marsikdaj je prišlo tudi do usklajevalnih postopkov, kjer so se nato lahko stvari temeljiteje obrazložile in razjasnile. Žal pa je razprava za okroglo mizo premalo osvetlila razvost delegatskih odnosov v samoupravni interesni skupnosti in s tem uveljavljanje interesov delavcev na železnici in v gospodarstvu.

M. HORVAT

V PUŠČAVI, MOKRONOŠKI TEMELJNI ORGANIZACIJI GOZDNEGA GOSPODARSTVA BREŽICE, SE DELAVCI NE STRINJAJO S STALIŠČEM ZBORA KOMUNISTOV, PO KATEREM NAJ BI VSE TOZD V GOZDNIH OBRATIH ZDRUŽILI V ENO

Samouprava s pomembno napako

Minuli teden sem na straneh našega lista pisal o zboru komunistov brežiškega gozdnega gospodarstva, na katerem so sprejeli predlog, naj bi šest temeljnih organizacij v družbenem gozdarstvu (v Brežicah, Kostanjevici, Mokronogu, Radečah, Senovem in v Sevnici) združili v eno TOZD. Povedal sem tudi, kako so ta predlog utemeljili; predvsem pa sem opozoril, da tako pomembnih sklepov ne bi kazalo sprejemati, dokler ne preučijo vse svoje dosedanje samoupravne prakse.

Na zbor komunistov brežiškega gozdnega gospodarstva so komunisti prišli s težnjo po hitri reorganizaciji, po spremembah, ki naj bi jim čimprej prinesle obilo sadov. Njihovo geslo — ni časa za odlašanje — tolikanj utemeljeno in razumljivo zavoljo težav, o katerih sem podrobno govoril v prejšnji številki našega lista, pa ni temeljilo na analizi njihove dosedanje samoupravne prakse.

Zapisal sem:

„Zelo slabo bi bilo, če bi piskali izhod iz vseh težav (ki res niso majhne) v ukinjanju temeljnih organizacij. Bo zaradi tega kaj več skupnega dohodka? Bodo zavoljo tega kaj bolj gospodarili in poslovali (še zlasti to velja za Žago v Sevnici, ki ima večno izgubo?) Bo imel delavec kaj več veljave pri odločanju o porabi dinarja, ki ga je ustvaril na svojem delovnem mestu, v obratu in v temeljni organizaciji? V skupno blagajno ene same temeljne organizacije bo prišlo prav toliko dinarjev, kot so jih prigrisodarili v dosedanjih temeljnih organizacijah — če bodo tako gospodarili in poslovali kot doslej.“

Proti predlogu komisije, ki jo je imenoval direktor delovne organizacije — po sklepu zbora delegatov — je glasoval le en komunist.

Pred dnevi sem ga obiskal.

ZAKAJ NE BI GOVORILI O RESNIČNIH PROBLEMIH DELAVSKE SAMOUPRAVE

Dominik Gimpelj je vodja gozdnega obrata (direktor TOZD) v Puščavi pri Mokronogu. Na zboru komunistov brežiškega gozdnega gospodarstva je med drugim dejal:

„Predlog o bodoči samoupravni organiziranosti, ki predvideva odpravo temeljnih organizacij v obratih gozdnega gospodarstva, ugotavlja, da sedanja samoupravna organizacija ni v celoti zaživel. Ta ugotovitev drži, vendar ne tako, kot je bilo napisano. Problemov niso povzročile temeljne organizacije, pač pa neupoštevanje zakonov, ki smo si jih sami zapisali, torej samoupravnih aktov. Skupne službe so si našo novo organiziranost po svoje razlagale in za vse tisto, kar smo doslej delali po starem in v čemer nismo upoštevali novega, torej inter-

nih aktov, so v dobršni meri krivi ljudje iz uprave podjetja. Prevelika razdrobljenost in neenak ekonomski položaj temeljnih organizacij ne moreta biti vzrok za spremembo samoupravne organiziranosti. Ustava in osnutek zakona o združenem delu terjata, da imajo delavci pravico in dolžnost, poudarjam, tudi dolžnost, če izpolnjujejo pogoje, da se samoupravno organizirajo. Iz analize, o kateri danes govorimo, pa ni moč ugotoviti, da bi bila katerakoli sedanja temeljna organizacija nepotrebna oziroma da ne bi več mogla delovati.“

Te njegove misli so mi potrdili tudi nekateri tovariši v trebanjski občini, ki vedo, za kaj pri vsej tej zadevi gre.

PA VENDARLE IMAJO PRAV

Nace Dežman, predsednik občinskega sindikalnega sveta in načelnik za gospodarstvo v občini Trebnje, je trdno prepričan, da so avtorji predloga o ukinjanju temeljnih organizacij pozabili na samoupravo ali pa se zanj sploh niso zanimali.

„Ni nobenega razloga, da se o vseh problemih, ki zadevajo Gozdo gospodarstvo Brežice, ne bi mogli pogovoriti po samoupravni poti. Njihov predlog o odpravi temeljnih organizacij v gozdarstvu po mojem (in takšno je stališče vseh trebanjskih družbenopolitičnih organizacij) nasprotuje zahtevam zakona o združenem delu. Ne vem, zakaj ne bi o tej zadevi spregovorili predvsem njihovi samoupravljavci, ki jih težave na tem področju najbolj prizadevajo; ne vem, zakaj niso poprej, pred dokončnim predlogom komisije, vprašali za mnenje svoje samoupravne delovne kolektive in družbenopolitične organizacije v krajih, kjer delujejo temeljne organizacije. Nas nihče ni vključil v to razpravo in, kot sem slišal, tudi sindikatov v drugih občinah ne. Ni razloga, da se to njihovo prizadevanje ne bi uveljavilo po samoupravni poti. Se pravi, če so ob ustanovitvi temeljnih organizacij res naredili napake, potem naj ugotovijo, kaj je v njihovi samoupravi slabega in kaj bi bilo treba storiti, da bi se bolje organizirali. To naj zapišejo, ne pa da ponavljajo ugotovitve, da so preveč razdrobljeni in da bo združitev temeljnih organizacij na področju družbenega gozdarstva rešila vse probleme. Sploh pa bi morali najprej ugotoviti, zakaj doslej niso spoštovali svojih lastnih zakonov, ki so jih zapisali v sporazumu o združitvi.“

KJE JE DENAR, KI SO GA USTVARILI DELAVCI?

Rozi Flisar je predsednica delavskega sveta v Puščavi in vodja delegacije v zboru delegatov (centralnem delavskem sve-

tu) organizacije združenega dela. Iz njene pripovedi lahko razberemo, da je uprava brežiškega gozdnega gospodarstva že nekaj časa nezakonito razpolagala s sredstvi, ki so jih ustvarili v temeljnih organizacijah.

„Predlani smo v Puščavi ustvarili 47 milijonov dinarjev poslovnega sklada, ki je nenadoma izginil in zdaj sploh ne vemo, kje je. Pravijo, da so ga dali za kritje izgub Žage v Sevnici. Toda o tem nihče izmed nas ni podpisal nikakršnih samoupravnih sporazumov ali kakšnih drugih aktov. Ne vemo, ali gre za posojilo ali za darilo. Iz Brežic nam doslej niso sporočili, kam so dali naš denar. Takih primerov je obilo. Naše pripombe, da bi morali spoštovati samoupravni sporazum, obravnavajo kot napad na celovitost podjetja. O teh zahtevah, torej o sedanji samoupravi, bi se morali pošteno pogovoriti, narediti bi morali takšno analizo, kot jo delajo ob razpravi o osnutku zakona o združenem delu v drugih podjetjih, šele potem pa bi lahko govorili o zmanjšanju ali povečanju števila temeljnih organizacij.“

Še so možnosti, da bi spoznali bistvo problema. Komunistom v GG Brežice ne kaže odrekati dobrih teženj in želja, ko so se odločili za novo samoupravno organizacijo; vendar sami priznavajo, da bi bilo bolj prav, če bi o teh zadevah naprej temeljito spregovorili delavci v temeljnih organizacijah; ta pot pa je, kot so rekli na zboru, predolga.

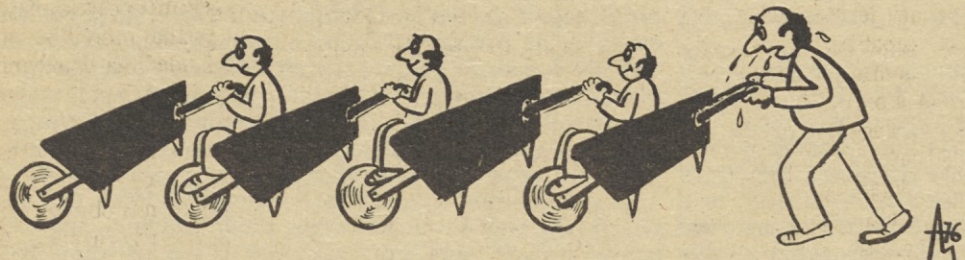
Nekaj dni kasneje so njihovi predstavniki prišli na razgovor k inž. Ivanu Kukovcu, sekretarju republiškega sveta ZSS za samoupravljanje, ki jim je že v Slivnici skušal pomagati pri iskanju najboljših rešitev, pa njegovih predlogov — kdove zakaj — niso razumeli. Tudi zdaj jih niso. Ivan Kukovec jim je predlagal, naj najprej skrbno preučijo svojo dosedanje prakso, ugotovijo, kaj je v njen dobrega ali slabega, potlej pa naj se samoupravno organizirajo tako, da bodo lahko delavci odločilno vplivali na proizvodnjo in na vse dohodkovne odnose.

Res ne bi mogel reči, da so razumeli, kaj jim je svetoval.

Pred dnevi so namreč sklicali svet ZK Gozdnega gospodarstva Brežice in k vabilu na sejo dodali nov predlog o samoupravni organiziranosti, v katerem so vso gozdno dejavnost v družbenem sektorju združili v dve temeljni organizaciji. Koga naj bi združili v prvo in koga v drugo ter zakaj naj bi bili le dve, niso povedali. Še zlasti pa niso spregovorili o svojih dosedanjih samoupravnih izkušnjah.

V prihodnjih dneh bodo govorili o tej zadevi na zborih delovnih ljudi in ne bi bilo napak, če bi vsaj takrat njihova partija vedela, kaj hoče.

JANEZ VOLJČ

ZDRUŽENO DELO

Karikatura: M. Alašević

NA OBISKU PRI REPUBLIŠKEM DRUŽBENEM PRAVOBRANILCU SAMOUPRAVLJANJA

Ne policaj ne politični komisar

O delu družbenih pravobranilcev samoupravljanja govorita republiški pravobranilec samoupravljanja Vinko Kastelic in njegova pomočnica Silva Bauman — Čenčič

Samoupravljanje je življenje. Če pravimo tako, potem je to tudi gospodarjenje, odločanje in planiranje nadaljnjega razvoja družbenoekonomskih odnosov in proizvodnih sil. Osnovno in temeljno hotenje bi lahko strnili takole: z razvijanjem in poglobljanjem samoupravljanja želimo osvoboditi človeka in delo.

Priznati pa moramo, da se v naši družbi srečujemo s stalnim „konfliktom“ med družbeno teorijo in prakso; toda prav to je v nekem smislu motor nadaljnjega razvoja in poglobljanja samoupravnih odnosov. V sedanji družbeni preobrazbi, ko soočamo dosežane samoupravne rešitve z določili ustave in osnutka zakona o združenem delu, to postaja še posebej očitno.

Za marsikoga je institucija družbenega pravobranilca samoupravljanja še vedno dvomljivega pomena, čeprav se je porodila kot izraz nuje. Pa ne zato, da bi postala državni policaj ali politični komisar, kot včasih nekateri želijo diskreditirati vlogo družbenega pravobranilca samoupravljanja, temveč da budno skrbi za urejanje samoupravnih razmerij, kot so zapisana v ustavi.

Že leto dni je minilo, odkar je bil v republiški skupščini sprejet zakon o družbenem pravobranilcu samoupravljanja. Kako so organizirani, kaj so v minulem letu urejali in s katerimi problemi so se največ ukvarjali — to so bila vprašanja, ki smo jih zastavili republiški pravobranilcu samoupravljanja Vinku Kastelicu in njegovi pomočnici Silvi Bauman-Čenčič.

KADROVSKI PRIMANJKLJAJ

DE: Zakon o družbenem pravobranilcu samoupravljanja je jasen. Tudi njegova vloga in naloge. Prav gotovo pa je učinkovita organiziranost družbenih pravobranilcev pomemben dejavnik pri uresničevanju njihove ustavne in zakonske vloge. Kakšna je zdajšnja organiziranost?

VINKO KASTELIC: V Sloveniji dela 22 družbenih pravobranilcev samoupravljanja in trije njihovi namestniki. Odgovorno, zahtevno in v dokajšnji meri delikatno delo opravlja v naši republici skupaj z nami še 28 delavcev. V nekaterih okoljih pa se še vedno srečujemo s pomanjkanjem kadrov in prostorov. V Celju denimo, je en družbeni pravobranilec samoupravljanja za sedem občin, v Ljubljani prav tako eden za štiri ljub-

ljanske in dve sosednji občini. Tudi za Dolenjsko z Belo krajino je le en družbeni pravobranilec samoupravljanja.

Kaj drugega lahko rečem, kot da si moramo v bodoče še naprej prizadevati za ureditev kadrovskih in prostorskih pogojev za nemoteno delovanje naše institucije! To pa seveda je in ostaja skrb tako pristojnih skupščin občin kot tudi samih družbenih pravobranilcev.

DE: Ali bi lahko rekli, da se ljudje neradi odločajo za to delo?

VINKO KASTELIC: Vzrokov za takšno stanje je seveda več. Lahko jih iščemo tudi v pripravljenosti kadrov za to zahtevno delo, kajti opažamo, da se celo pravniki neradi odločajo zanj. Dosedanja praksa je namreč pokazala, da je potrebno vložiti v to delo obilo truda, strokovnega znanja in imeti izostren posluš za medsebojne odnose. Ob tem pa mora biti med pomembnimi značilnostmi delavca, ki se ukvarja z družbenim pravobranilstvom samoupravljanja, tudi samostojnost in samoiniciativnost.

SILVA BAUMAN-ČENČIČ: Delovna in politična usmeritev družbenih pravobranilcev samoupravljanja je določena v samem zakonu in tudi v mnogih dokumentih družbenopolitičnih organizacij. Če ostanem pri vzrokih, ki pogojujejo sorazmerno hude kadrovske probleme, moram poudariti, da zahteva že sama funkcija družbenega pravobranilca samoupravljanja človeka širokih razsežnosti. Biti mora samostojen, samoiniciativen in odgovoren.

Po drugi strani pa je ta funkcija tudi izzivalna, kajti družbeni pravobranilec samoupravljanja mora orati ledino v mnogih delovnih okoljih, saj še vedno nimamo urejene samoupravne zakonodaje in nimamo kdo ve koliko izkustvenih spoznanj. Dosedanje delo je pokazalo, da je za delo družbenega pravobranilca samoupravljanja značilno raziskovanje samoupravnih odnosov; po drugi strani je družbeni pravobranilec samoupravljanja eden tistih, ki morajo nenehno vztrajati pri sprejetih samoupravnih načelih. Prav v tem vidim za samoiniciativnega človeka izzivalnost funkcije družbenega pravobranilca samoupravljanja. To se izraža še bolj v tem, da mora pravobranilec samoupravljanja svoje poglede in družbeno sprejeta stališča soočati z realnimi razmerami, možnostmi in raznosi v okolju, ki ga obravnava. Verjetno

bi morali dati priložnost za zaposlitev na teh delovnih mestih v večji meri mlajšim delavcem, ki se želijo odgovorno poglobljati v samoupravne odnose v vseh delovnih okoljih.

KOMU NE USTREZA DRUŽBENI PRAVOBRANILEC SAMOUPRAVLJANJA

DE: S katerimi ovirami ste se srečevali v enoletnem delu?

VINKO KASTELIC: Problemov ni bilo malo in jih tudi ne bo, kajti v mnogih delovnih okoljih razumejo samoupravljanje kot izključno pravico temeljne organizacije združenega dela; gre za tisto logiko, po kateri temeljna organizacija ustvarja dohodek, zato se nihče nima pravice vmešavati v to, kako delovna skupnost gospodari s tem dohodkom. Gre torej za ostanke podjetniškega in skupinsko lastniškega delovanja, s čimer smo se v preteklosti tako pogosto srečevali.

V takih primerih skušajo družbene pravobranilce samoupravljanja pridobiti ter jih narediti za zaščitnike tako razmišljajočih delovnih skupnosti in take logike v procesu gospodarjenja. In ker pravobranilec na to ne pristane, ga želijo onemogočiti s poimenovanjem, kot je „družbeni komisar“, ki nekaj po zakonu ureja, vendar pa njihovih interesov ne upošteva, temveč nastopa kot podaljšana roka države. K temu so precej prispevala tudi sredstva javnega obveščanja, kajti vse prepočisto so poročala o delu družbenih pravobranilcev samoupravljanja v stilu: rešuje to in to zadevo. Temu pa še zdaleč ni tako, kajti družbeni pravobranilec samoupravljanja ne rešuje ničesar, temveč daje le pobude, predlaga in najprej po normalnem postopku prek samoupravnih organov v OZD poskuša razrešiti sporno vprašanje. Če v takem postopku zadeva ni urejena, če rešitev ni v skladu z družbenimi zahtevami, ki pa so povsem jasne, je pravobranilec samoupravljanja seveda prisiljen, da problematične zadeve posreduje samoupravnim sodiščem in skupščinam družbenopolitičnih skupnosti.

Pa tudi delavci pogosto ne pojmujejo pravilno vloge družbenega pravobranilca samoupravljanja, tako prihajajo k pravobranilcem samoupravljanja delavci ali skupine delavcev, se pritožujejo nad razmerami, toda celo v primerih, ko so njihove izjave podrobno dokumentirane, nočejo, da bi drugi zvedeli za njihov obisk

pri družbenem pravobranilcu samoupravljanja. Nič čudnega zato, da po navadi prav v takih primerih lete ne posameznika, ki se pritožuje, očitki nelojalnosti, družbenemu pravobranilcu pa očitek, da posega v notranje zadeve kolektiva in podobno.

DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE MORAJO BDETI NAD SAMOUPRAVLJANJEM

DE: Prav v teh primerih imajo zelo pomembno nalogo družbenopolitične organizacije. Kako sodelujete z njimi?

SILVA BAUMAN: Že sam zakon zahteva tesno sodelovanje med družbenimi pravobranilci samoupravljanja in družbenopolitičnimi organizacijami ne glede na raven organiziranosti. Prepričana sem, da zadev danes ni mogoče reševati le po pravi poti, temveč da je tudi v praksi treba spreminjati odnose. Pri tem se moramo zavedati, da naše samoupravno pravo šele nastaja. Zato je še kako pomembno, da vse temeljne samoupravne odločitve nastajajo v tvornem sodelovanju z družbenopolitičnimi organizacijami. V tem vidim poročstvo za kakovostno spreminjanje in poglobljanje samoupravnih odnosov ter za uveljavljanje in spoštovanje samoupravnih splošnih aktov.

DE: Kateri vsebinski problemi so bili v ospredju pri enoletnem delu družbenih pravobranilcev samoupravljanja?

VINKO KASTELIC: Sprva smo se največ ubadali z zaščito delavcev in njihovih pravic iz medsebojnih razmerij v združenem delu. Bilo je precej primerov pomanjkljivega reševanja stanovanjskih vprašanj, v organizacijah združenega dela. Tudi s številnimi pomanjkljivostmi pri delitvi dohodka in osebnih dohodkov smo se srečevali.

Letos pa prihajajo v ospredje problemi, ki so povezani z varstvom družbene lastnine. Na to nas je še posebej opozorila republiška skupščina. Naj omenim le nekaj primerov: ko ocenjujemo pogodbe o vlaganjih tujega kapitala v naše organizacije združenega dela, ugotavljamo, da so premalo strokovno pripravljene, saj ni malo primerov, ko tuji partnerji „vlečejo“ pri skupnih naložbah več dobička, kot pa ustreza obsegu kapitala, ki so ga vložili. Sama intervencija družbenih pravobranilcev je v takih primerih sicer potrebna,

vendar pa gre za odpravo posledic, na pa vzrokov. Zato menim, da bi morali pri gospodarski zbornici organizirati posebno službo, ki bi stalno spremljala pripravo pogodb o skupnih vlaganjih, svetovala in tudi opozarjala delovne kolektive na morebitne pomanjkljivosti.

Srečujemo se tudi z umetnim ustvarjanjem problemov na področju samoupravljanja in pri odločanju o skupnih naložbah. Marsikje vodilni delavci razlagajo, da je v pogodbi zapisano, kdo odloča o temeljnih vprašanjih gospodarjenja, torej o poslovni politiki in drugem, in da pri tem samouprava nima kaj opraviti. Takšno mnenje in praksa, ko poslovni mešani odbori odločajo o zelo pomembnih stvareh, je v nasprotju z našimi družbenimi prizadevanji. Čeprav v pogodbah tako piše, pa člani poslovnih odborov ne morejo odločati o takih vprašanjih, ne da bi poprej verificirali svoja stališča, v samoupravnih organih ali neposredno na zborih delavcev.

V zadnjem času se srečujemo tudi z nespoštovanjem družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov o delitvi dohodka in osebnih dohodkov. Družbeni pravobranilci samoupravljanja bodo intervenirali povsod tam, kjer gre za resnično izigravanje družbenih dogovorov. Zahtevali bomo, da delovni kolektivi, ki ne spoštujejo dogovorov, vrnejo sredstva. Zahtevali bomo tudi večjo odgovornost komisij za spremljanje izvajanja teh samoupravnih sporazumov.

Precejšen problem je v upravljanju z družbenimi sredstvi v samoupravnih interesnih skupnostih. Ker delegatski sistem še ni zaživel, se srečujemo s pojavi, ko si izvršilni organi ali tudi posamezniki — gre za objektivno pomemben vpliv pri odločanju — prilajajo pravico odločati o sredstvih. Zavoljo nerazvitih delegatskih odnosov pa se kaj lahko primeri, da se bodo v samoupravnih interesnih skupnostih formirale skupine ljudi, ki bodo lahko neodgovorno ravnale z družbenimi sredstvi in se tako razvijale v centre odtujene moči. Dokaz, da res preti ta nevarnost, so vsi tisti primeri, ko samoupravne interesne skupnosti še vedno financirajo institucije, ne pa njihovih delovnih programov. Celovito to se dogaja, da imajo posamezniki odločilen vpliv na odločanje o investicijah, čeprav gre za izključno pristojnost delegatov, in ne izvršilnih odborov.

DE: Vse to sodi tudi v pri-

stojnost delavske kontrole v organizacijah združenega dela. Kako sodelujete s temi organi?

SILVA BAUMAN-ČENČIČ: Moram povedati, da smo v zadnjem času družbeni pravobranilci samoupravljanja opravili pomembno delo pri usposabljanju članov samoupravne delavske kontrole. Organi samoupravne delavske kontrole so del samoupravne sistema v temeljnih organizacijah in organizacijah združenega dela, toda ne podaljšana roka nas ali kateregakoli družbenega organa. Na družbenega pravobranilca samoupravljanja se obračajo le za pomoč in ne za neposredno intervencijo; le če samoupravni organi ne razrešijo zadeve tako, kot bi morali, da družbeni pravobranilec samoupravljanja pobudo za ureditev zadeve. Dogovorili smo se tudi, da bomo dosledno zaščitili vsakega člana samoupravne delavske kontrole, ki bi bil zaradi svojega dela v tem organu izpostavljen pritiskom in šikanam. Taki primeri so bili in še bodo. Sodimo pa, da je takšna družbenopolitična zaščita nepriemerno boljša, kot če iščemo rešitev v normativno zagotovljeni imuniteti.

DE: Skorajda o vseh teh vprašanjih govori osnutek zakona o združenem delu. Kaj pomeni ta zakon za institucijo družbenega pravobranilca samoupravljanja?

VINKO KASTELIC: Čeprav gre za temeljni zakon, si posledje ne bo mogel več vsak po svoje razlagati rešitev. Še posebej pa naj opozorim na 35. člen osnutka zakona o združenem delu, ki določa funkcijo družbenih pravobranilcev samoupravljanja. Menimo, da bi moral zakon ločiti pravico do pobude, ki jo ima družbeni pravobranilec samoupravljanja po določbah zakona, od pravice predlaganja, kajti v primerih, ko pobuda ni sprejeta, bi moral družbeni pravobranilec samoupravljanja neposredno predlagati samoupravnim organom začetek postopka, ki bi ga tudi morali izvesti. Poleg tega, da ima družbeni pravobranilec samoupravljanja možnost kazenske ovadbe, bi moral imeti tudi možnost sprožiti postopek, če gre za kršitev delovnih obveznosti v organizacijah združenega dela. To je naša temeljna pripomba na osnutek zakona o združenem delu, ki pa sicer ustrežno določa vlogo družbenega pravobranilca pri varstvu samoupravnih pravic in dolžnosti.

M. HORVAT

novice iz organizacij

TGA KIDRIČEVO

O osnutku »male ustave«

Sindikalna konferenca TGA Boris Kidrič je že sredi aprila hkrati z osnovnimi organizacijami sindikata dala pobudo za ustanovitev 20-članskega odbora za vodenje in usmerjanje javne razprave o osnutku zakona o združenem delu. Po seminarjih za člane odborov za vodenje javne razprave, delegatov samoupravnih in kolektivnih izvršilnih organov ter vodstev družbenopolitičnih organizacij, ki so jih pripravili meseca maja, da bi se tako temeljito seznanili z osnutkom zakona o združenem delu, so sredi tega meseca organizirali javno razpravo o temeljnih organizacijah. Program za

razpravo so pripravile osnovne sindikalne organizacije. Hkrati z zbiranjem pripomb in predlogov na zakonski osnutek so v vseh delovnih enotah TGA tudi kritično ocenili dosedanje samoupravno organiziranost na ravni temeljnih organizacij in delovne organizacije.

Vse svoje pripombe in predloge na osnutek »male ustave« bodo delavci TGA sporočili zakonodajalcu. Prav tako bodo v kratkem sprejeli v delovni organizaciji in temeljnih organizacijah nekatere ukrepe, ki jih bo po imenju delavcev treba uresničiti za odpravo pomanjkljivosti v lastni samoupravni praksi.

ELRAD GORNJA RADGONA

SLABO OBISKANI ZBORI DELAVCEV

Nedavno tega so se na svojih zborskih delavci radgonskega Elrada, ki so organizirani v treh osnovnih organizacijah sindikata (mehanska obdelava, elektronski oddelek in skupne službe). Na vseh zborskih so imeli isti dnevni red: spremembe statuta, samoupravni sporazum o združenju v SOZD Gorenje Velenje in samoupravni sporazum o medsebojnih pravicah, obveznostih in odgovornostih delavcev v delovni skupnosti skupnih služb sestavljene organizacije in delavcev TOZD v delovni organizaciji.

Na dveh zborskih delovnih ljudi, v mehanski obdelavi in v skup-

nih službah, je večina delavcev glasovala za predlagane sklepe, medtem ko zbor delavcev v elektronskem oddelku ni uspel. Več kot polovica delavcev iz tega oddelka je namreč upravičeno menila, da bi morali pred sprejetjem tako pomembnih samoupravnih aktov organizirati javno razpravo po sindikalnih skupinah. Ker pa javne razprave niso organizirali, se delavci na zboru niso mogli odločiti o predlaganih spremembah samoupravnih aktov. Največ krivde za to, da pred zbori niso organizirali javne razprave, nosi sindikalna organizacija, ki je tudi kriva (kot pravijo), da so bili vsi trije zbori delavcev slabo obiskani.

TOVARNA BAZENSKA TEHNIKE IN KOVANIH IZDELKOV RUŠE

Dobro zastavljen program

Po besedah Štefana Kiša, predsednika sindikalne organizacije v tovarni bazenske tehnike in kovanih izdelkov Ruše, je javna razprava o osnutku zakona o združenem delu potekala v njihovi delovni organizaciji zelo dobro, saj so delavci, predvsem tisti iz neposredne proizvodnje, zastavili več vprašanj. Ob pri-

merjavi analize dosedanjih samoupravnih odnosov v tovarni z osnutkom zakona je bilo med delavci v javni razpravi slišati tudi mnenja: »Če bo tako, potem je ta zakon res nekaj novega in boljšega« in: »Zdaj vemo, zakaj temu zakonu pravijo mala ustava!«

STT TRBOVLJE

Pohod na Triglav

Sindikalna organizacija Strojnih tovarn Trbovlje je pred dnevi skupno z občinskimi sindikalnim svetom in planinskimi društvi Trbovlje in Kum organizirala množičen pohod svojih članov na Triglav in Zajezersko dolino, zadnji dan izleta, 17. julija, pa so se trboveljski strojniki zbrali na tovariškem srečanju v Bohinju. Izleta na Triglav se je udeležilo

kakih 100 članov delovnega kolektiva STT in njihovih svojcev.

Pohod na Triglav postaja med člani osnovne sindikalne organizacije v STT Trbovlje že tradicija. Tako se je lani udeležilo izleta na Triglav skoraj 100 delavcev STT. Letos jih je bilo nekaj več, prihodnje leto pa pričakujejo še bolj množično udeležbo.

CELICA POD DROBNOGLEDOM — CELICA POD DROBNOGLEDOM — CELICA POD DROBNOGLEDOM

DEJANJA GOVORE O NJIHOVEM DELU

Z dosledno uveljavitvijo in krepitvijo delegatskih odnosov so v tovarni vijakov Plamen Kropa po 8. kongresu ZSS poživili delo sindikalnih skupin, ki pomenijo danes nepogrešljivo povezavo med vodstvom osnovne organizacije in njenim članstvom

Marko Berce: »Organizirali smo se tako, da bomo kos vsem nalogam, ki čakajo našo osnovno sindikalno organizacijo.«

Valentin Šparovec: »Sindikat v Plamenu je bil v letih po vojni pobudnik številnih velikih akcij v Kropi. Tako smo zgradili plavalni bazen, kulturni dom, imamo sindikalno kino...«

Pred dnevi nas je pot vodila v Kropo. Obiskali smo sindikalne delavce v tovarni vijakov Plamen, ki deluje v združenem podjetju Slovenske železarne. Naš namen, da urico, dve pokramljamo s sindikalnimi aktivisti v eni od kovinskopredelovalnih delovnih organizacij, ni bil naključen, saj so kroparski kovinarji dobili ob letošnjem dnevu samoupravljalcev priznanje za svoje dolgoletno prizadevano delo — zlati znak slovenskih sindikatov. Zato nas tudi ni presenetil njihov »pozdrav«:

»Saj vemo, zakaj ste prišli k nam... Priznanja nismo prejeli zato, ker smo dobro delali samo lani, pač pa za leta nazaj, ko smo bili v naši sindikalni organizaciji še bolj aktivni, kakor danes... Čeprav odličja nismo pričakovali, se zavedamo, da nas zlati znak obvezuje, da še bolj okrepimo sindikalno delo. Sedaj je sindikat dejansko bolj naš, trdili bi lahko, čeprav smo precej kritični do lastnega dela, da je postal resnično delavski. Predvsem smo zadovoljni, ker zdaj aktivno dela v sindikalni organizaciji veliko več članov kot pred leti.

Nekako tak je bil uvodni del našega pogovora, ki smo ga imeli v Plamenu s predsednikom osnovne organizacije sindikata Markom Bercetom in Valentinom Šparovcem, dolgoletnim sindikalnim aktivistom in letošnjim dobitnikom zlatega znaka slovenskih sindikatov.

BOGATA REVOLUCIONARNA DELAVSKA TRADICIJA

»Osnovno organizacijo, ki ima 520 članov, sestavljajo delavci sedemnajstih sindikalnih skupin,« pripoveduje Marko Berce. »Sindikat ima svoj sekretariat, v katerega so iz vseh skupin izvolili po enega delegata — poverjenika. V osnovni organizaciji deluje tudi aktiv mladih delavcev, v katerem je vključenih 44 zaposlenih.« Potem je nadaljeval:

»Sindikalna podružnica Plamena, torej zdajšnja osnovna organizacija sindikata, ima dolgoletno revolucionarno tradicijo. Delavci v naši delovni

skupnosti že od nekdaj pojmujejo sindikat kot svojo razredno organizacijo. Zato je tudi tako močno zakoreninjena in ima pomembno politično vlogo ne samo pri nas v Plamenu, ampak tudi v vsej Kropi.«

O novi organiziranosti in delovanju sindikatov po celjskem kongresu ZSS nam je več povedal Valentin Šparovec:

»V Plamenu se že precej časa zavedamo, da sloni najtežje breme sindikalne aktivnosti na osnovni organizaciji. Ta pa ima, kakor vemo, po sprejetju nove ustave velike in odgovorne naloge. Tega ne govorimo tjavdan, zaradi lepšega, pač pa zato, ker smo se nalog, ki so nas čakale, posebno po 8. kongresu slovenskih sindikatov, lotili z vso odgovornostjo in jih uresničevali v vsakodnevni samoupravni praksi. Izkušnje zadnjih let so nam pokazale pravo pot v našem delovanju... Sindikat mora biti povsod tam, kjer se naši delavci sestajajo kot samoupravljalci in odločajo o svojih delovnih in življenjskih problemih. V Plamenu smo to zagotovili z delom po sindikalnih skupinah.«

SINDIKALNE SKUPINE SE VEDNO BOLJ UVELJAVLJAJO

Že ob koncu leta 1974, torej neposredno po 8. kongresu ZSS, so se v Plamenu organizirali,

tako kot so od njih terjali kongresni sklepi in statutarne dogovore o novi organiziranosti in delovanju sindikatov. Po vseh delovnih enotah so organizirali sindikalne skupine — v njih je od 10 do 30 delavcev — ki pomenijo danes temelj sindikalne dejavnosti.

»Kot sem že povedal,« pojasnjuje Marko Berce, »imamo sedaj 17 skupin in sleherna med njimi je takoj po reorganizaciji sindikata izvolila iz svojih vrst delegata v sekretariat osnovne organizacije. Torej smo delegatske odnose takoj uveljavili v neposredni samoupravi. Dosedanje izkušnje kažejo, da je bil tak način sindikalnega organiziranja pravičen, za povezanost in boljše delo sindikalnih skupin pa najbolj učinkovit in sprejemljiv.«

»Pri nas je postala že navada, da pred pomembnimi odločitvami na ravni delovne organizacije prisluhnemo najprej mnenju sindikalnega članstva,« dodaja Valentin Šparovec. »In ni primera, da na sestankih poslovnega kolegija, sekretariata osnovne sindikalne organizacije, političnega aktiva, samoupravnih organov in vodstva tovarne ne bi upoštevali predlogov, pripomb in dopolnil naših delavcev.«

Pa še mnenje Marka Berceta: »Kljub težavam, ki nas spremljajo, lahko trdim, da da-

nes v vsakodnevni samoupravni praksi uveljavljamo vse dobre in umestne predloge delavcev. To smo dosegli s krepitvijo delegatskih odnosov, dobrega dela samoupravnih skupin po delovnih enotah, ki se sestajajo med ostalimi vsakokrat, ko je potrebno, seveda pa v precejšnji meri tudi zavoljo sprotnega obveščanja. Seveda pa se o vseh skupnih akcijah pogovorimo najprej na sekretariatu sindikalne organizacije in na političnem aktivu, ko pa se nam zdi zadeva dovolj zrela, prepustimo zadnje odločitve našim delavcem. Tako smo z dosledno uveljavitvijo delegatskih odnosov poživili delo sindikalnih skupin, ki predstavljajo danes nepogrešljivo povezavo med vodstvom sindikata in njegovim članstvom.«

POVSOD, KJER JE TREBA

Zadnja leta se je sindikat v Plamenu zavzeto lotil tudi nalog na drugih področjih svojega delovanja. Tako so, denimo, sili domala vse stanovanjske probleme zaposlenih. Letosnjega jesen se bodo namreč v stanovanjski blok v Kropi vselile še zadnje družine kroparskih kovinarjev, ki doslej niso imele strehe nad glavo. Sicer pa so nekaj zadnjih let veliko storili na področju družbenega standarda. Tako nudijo svojim delavcem in njihovim družinskim članom v počitniškem domu v Pacugu poceni letovanja, že sedaj pa zaradi vedno večjega zanimanja zaposlenih za preživljanje letnega oddiha ob morju razmišljajo o razširitvi letoviških zmogljivosti.

Ne gre prezreti tudi skrbi za izobraževanje ob delu, za dvig množične rekreacije delavcev, za njihovo kulturno razvedrilo...

Skratka, z akcijami za učinkovito urejanje delovnih in življenjskih razmer delavcev v Plamenu namerava tovarniški sindikat nadaljevati vse dotlej, dokler ne bodo spoznali, da se kroparski kovinar, zaljubljen v svojo tovarno in v svoj kraj, dobro počuti v svojem delovnem in življenjskem okolju.

IVO VIRNIK

NAŠI PRIJATELJI

VITOMIL FERJAN, Begunjska 11, Kranj

Pogrešam še marsikaj

Vitimir Ferjan iz Kranja je že dolgo prijatelj našega časopisa. Na Delavsko enotnost je namreč naročen več kot dvajset let. Prav gotovo pa je med našimi naročniki eden redkih, če ne celo edini, ki ima v svojem arhivu skrbno spravljene vse naslovne strani DE, od prvih povojnih let.

V njegovi »izkaznici« piše, da je v Iskri zaposlen že trideset let. Dobrih deset let je bil konstruktor, zadnji dve desetletji pa dela v skupnih službah združenega podjetja v standardizaciji.

»V naši sindikalni organizaciji sem bil pred leti blagajnik, vendar sem se moral zaradi bolezni, ki me ovira še danes, ločiti od dela v družbenopolitičnih organizacijah ZP Iskra. Boazen je bila v precejšnji meri kriva tudi za to, da sem končal le štiri semestre strojne fakultete po vojni, ko sem nameraval s študijem nadaljevati, pa se

mi je zdravje tako zelo poslabšalo, da sem opustil željo za strokovnim izpoplnevanjem,« pripoveduje naš sobesednik.

Pa vendar je bil Vitimir Ferjan kljub svoji bolezni v Iskri družini med najbolj cenjenimi strokovnjaki — konstruktorji, zdaj pa svoje delo z uspehom nadaljuje na področju standardizacije, ene najbolj zahtevnih vej elektronske industrije.

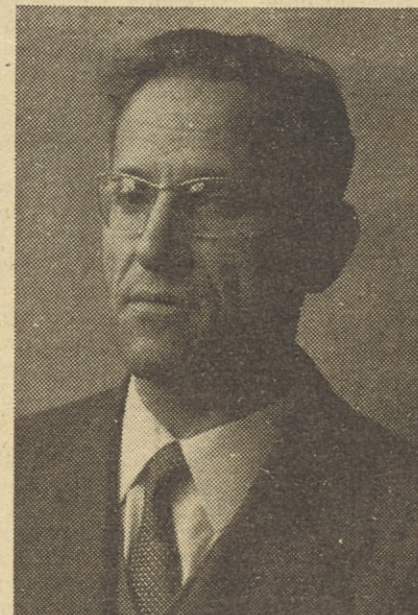
Povedal nam je, da Delavsko enotnost vsak ponedeljek najprej poišče med pošto v svojem nabiralniku. »Slej ko prej bomo morali uresničiti sklep celjskega kongresa slovenskih sindikatov, da mora DE prejemati vsak sindikalni aktivist. Teh pa je v Sloveniji kakih 60.000. Čeprav sem osebno zaradi objektivnih vzrokov nekoliko »oddaljen« od vsakodnevnega družbenopolitičnega dogajanja v naši delovni

skupnosti, se mi zdi, da bi morali DE dobivati vsi, ki delajo v sindikatu, saj vsakokrat najdejo v njej oporo za svoje delo.

»Kaj pa mislite, da bi bilo treba v DE še izboljšati?«

»Marsikaj. Ker me kot tehnika razumljivo v prvi vrsti zanimajo dosežki naših delovnih organizacij na področju znanosti, tehnike, tehničnih izboljšav, novatorstva in racionalizatorstva, bi seveda želel več prispevkov o prizadevanjih vseh tistih kolektivov, ki so dojeli pomen izumiteljstva za svoj nadaljnji razvoj.« Potem pa je nadaljeval:

»Vsak še tako majhen problem, naj gre za samoupravne odnose v delovnih kolektivih, za reševanje delovnih in življenjskih problemov delavcev ali za uresničevanje stabilizacijskih ukrepov, bi morala po mojem prepričanju DE

obravnavati s svojega »zornega kota«, s stališča sindikatov. Najraje bi prebrali članke o žgočih vprašanjih, ki se pojavljajo v temeljnih in drugih organizacijah združenega dela, kjer novinarji DE ne bi bili le registratorji dogajanj, marveč bi morali prepustiti mnenje tudi drugim družbenopolitičnim

dejavnikom, v prvi vrsti sindikatom. Nekaj pripomb je imel tudi na drugo stran našega časopisa in rubriko o dnevi v sindikatih.«

»Poročila s sej republiških odborov sindikata preberem že naslednji dan v Delu ali Dnevniku, teden kasneje pa še v DE. Mar ne bi kazalo, da bi namesto poročil s teh sej objavljali komentirana, kritična, vendar objektivna poročila. Tak način informiranja bralcev bi moral najti v novi vsebinski zasnovi delavskega časopisa svoje vidno mesto. Čeprav ste na najboljši poti, da uresničite svoje uredniške zamisli, se mi zdi, da bi moralo na straneh DE spregovoriti še več ljudi, objavljeni prispevki bi morali biti še zanimivejši, pestrejši in bolj konkretni kot doslej. Več bi morali pisati tudi o problemih mladih delavcev, ki se potem, ko se zaposlijo in si ustvarijo družino, srečujejo s številnimi vprašanji.«

»In na kulturni strani bi morali posvetiti več pozornosti delu Svobod in kulturno-umetniškimi društvom na področju...« nam je še ob slovesu povedal Vitimir Ferjan, zvest prijatelj našega lista.

I. VIRNIK

SKUPNA NALOŽBA LEK-FARMAKOS

Pletejo se dolgoročne vezi

»Lek« bo skupaj s kosovskim partnerjem v Prizrenu zgradil sodoben obrat za proizvodnjo bizmutovih soli z vsemi spremljajočimi objekti

Predlani je tovarna farmacevtskih in kemičnih izdelkov »Lek« iz Ljubljane z delovno organizacijo »Farmakos« iz Prizrena sklenila sporazum o dolgoročnem poslovno-tehničnem in ekonomskem sodelovanju. Ta sporazum predvideva skupna vlaganja za gradnjo obrata bizmutovih soli v Prizrenu po preizkušeni Lekovi tehnologiji, vendar pa se ne omejuje samo na to naložbo, ampak predvideva tudi dolgoročno poslovno-tehnično in ekonomsko sodelovanje še na drugih področjih.

Poudariti velja, da bo obrat za proizvodnjo bizmutovih soli, v katerega bosta vlagala skupna sredstva »Lek« in »Farmakos«, temeljil na domači surovini, bizmutu, ki ga pridobivajo na Kosovu. V tem obratu proizvedene bizmutove soli bodo prodajali kot končni izdelek ali pa bodo služile za predelavo v surovine za ustrezne farmacevtske preparate.

Generalni direktor tovarne »Lek« Borut Šnuderl pripominja, da »Lek« bizmutove soli iz kosovskih in drugih surovin izdeluje že četrto stoletje in da so strokovnjaki obeh tovarn, ljubljanske in prizrenske, v letu 1974 začeli, lani pa končali pravo investicijskega programa za proizvodnjo bizmutovih soli v Prizrenu.

Celotni investicijski stroški za ta obrat in ustrezno infrastrukturo bodo predvidoma znašali 45 milijonov din, vstevši obratna sredstva. Pri tem bo treba samo za nujne infrastrukturne objekte nameniti 15 milijonov din.

Ker je sedanji »Farmakos« sredi Prizrena, kjer nima ustreznih možnosti za širitev proizvodnje, ni težko uganiti, da bodo vlaganja v osnovne infrastrukturne objekte temelj ne le za neovirano proizvodnjo bizmutovih soli v novem obratu, marveč tudi za bodoči razvoj celotne prizrenske farmacevtske industrije.

Na novi lokaciji so tovarni »Farmakos« zagotovljene razvojne možnosti za naslednjih nekaj desetletij, pomembno za njen nadaljnji razvoj pa je ne-

dvomno dolgoročno poslovno-tehnično in ekonomsko sodelovanje z ljubljanskim partnerjem, zlasti še, če to povezovanje presojamo s stališča prizadevanj za koncentracijo zdaj dokaj razdrobljenih zmogljivosti farmacevtske industrije v Jugoslaviji.

»Program je že vloženo v Kosovski banki v Pristini, v teku pa so tudi pogajanja z Ljubljansko banko, da bi naši lastni udeležbi primaknila ustrezen kredit,« pojasnjuje direktor Šnuderl.

»Nismo se še dogovorili, kolikšni naj bi bili deleži naše in prizrenske tovarne ter kreditna udeležba obeh omenjenih bank. Kar zadeva Lek, menimo, da bi bila smotna oziroma sprejemljiva naša udeležba v višini 20 do največ 30%, kar pa je seveda v znatni meri odvisno od pripravljenosti banke, da s primernim kreditom okrepi naš delež pri tej pomembni slovensko-kosovski naložbi.«

Direktor Šnuderl povsem upravičeno ugotavlja, da je treba pri naložbi tovarne »Lek« v obrat za proizvodnjo bizmutovih soli v Prizrenu upoštevati tudi delež minulega dela, ki so ga Lekovi raziskovalci in tehnologi vložili v razvoj te tehnologije. Potemtakem v tem primeru ne gre le za čisti finančno-investicijski odnos med dvema partnerjema, marveč tudi za posredovanje umskih storitev, kar bo seveda treba kasneje, po dograditvi obrata bizmutovih soli v Prizrenu, ko bo na vrsti vzpostavljanje ustreznih dohodkovnih odnosov med sodelujočima partnerjema poleg finančnega vložka upoštevati oziroma vrednotiti kot pomemben sestavni del Lekove udeležbe pri prizrenski investiciji.

Omeniti je treba še druge prednosti, ki jih Farmakosu prinaša dolgoročno sodelovanje z Lekom. Slovenski partner namreč poleg tehnologije zagotavlja kosovskemu tudi tržišče tako doma kot še zlasti v inozemstvu, kar je še posebnega pomena, če upoštevamo, da bo več kot polovica v Prizrenu proizvedenih bizmutovih soli namenjena za izvoz na inozemske trge.

Skupna naložba Lek-Farmakos v obrat za proizvodnjo bizmutovih soli v Prizrenu vsekakor sodi med tiste oblike dolgoročnega sodelovanja, ki presegajo raven materialnih nakupno-prodajnih odnosov. V tem primeru gre namreč ne le za finančno skupna vlaganja, marveč tudi za pomoč farmacevtskega podjetja iz Slovenije kot razvitejšega območja države sorodni delovni organizaciji na nerazvitem Kosovu, in to v obliki lastne dognane tehnologije in z drugimi umskimi storitvami, ki jim kosovski partner z dokaj skromnimi kadrovskimi možnostmi sam očitno ne bi bil kos.

Tako je torej sodelovanje med slovensko in kosovsko farmacevtsko tovarno premostilo gole materialno-finančne odnose in dobilo širše razsežnosti resnično obetajočega in z glednega dolgoročnega sodelovanja med »razvitim« in »manj razvitim« v državi. To sodelovanje bo treba seveda urediti še dohodkovno, po vložnem delu in sredstvih, upoštevaje pri tem vse možne sistemske olajšave, ki jih investitorjem in naložbam na premo razvitih območjih nudijo zdajšnji in napovedani zakonski predpisi.

M. HOŽIČ

N. ŽUŽEK

Preobremenjeno gospodarstvo

Dovolj razlogov je za napovedi, da utegne v letošnjem drugem polletju priti do hitrejše rasti cen, čeprav bi – ekonomsko gledano – upoštevaje nižjo kupno moč prebivalstva, naraščajoče zaloge blaga in omejeno investicijsko dejavnost morale cene mirovati, gospodarska gibanja pa se še nadalje stabilizirati.

Statistični podatki mimo tega kažejo, da se nadaljuje

GOSPODARSKI KOMENTAR

počasnejša rast proizvodnje, medtem ko v nekaterih industrijskih dejavnostih (kar velja zlasti za Slovenijo) proizvodnja zaradi kritično poslabšane prodaje in visokih zalog končnih izdelkov celo nazaduje.

Kot menijo v zvezni zbornici, bodo ustrezne korekcije nekaterih cen nujne, čeprav verjetno ne v višini, kot jo predlagajo proizvajalci. Pri tem imajo v mislih cene zlasti tistih industrijskih proizvodov, v katerih so vgrajene predvsem uvožene surovine. Tako bo bržčas prišlo do podražitev obutve, usnjene galanterije in več drugih izdelkov iz usnja, ker so se običutneje zvišale cene uvoženih surovin kož, to pa je povzročilo tudi podražitev domačih kož.

Skratka, potrebni bodo skrajni napor, da bi ohranili prednostno stabilizacijo in obrzadane inflacije, ki se kažejo v dokaj spodbudnih rezultatih letošnjih prvih petih mesecev. V tem letošnjem obdobju so se namreč – če naj verjamemo statističnim kazalcem – cene pri proizvajalcih v primerjavi z lanskim petmesečnim obdobjem zvišale le za okrog 1,3%, medtem ko so življenjski stroški hkrati narasli za 3%. Najbolj so narasle maloprodajne cene kmetijskih proizvodov oziroma živih ter storitev, kar v največji meri ogroža življenjsko raven delovnih ljudi.

Treba je sicer priznati, da stroški prehrane hitreje naraščajo kot drugi stroški povsod po svetu, ker pomanjkanje živil povzroča neprestano in strmo naraščanje cen. Vendar pa moramo ugotoviti, da padec cen osnovnih surovin na svetovnem trgu lani in predlani

ni v ničemer vplival na zniževanje proizvodnih stroškov v industriji pri nas in tudi ni povzročil pocenitve končnih izdelkov, kot bi lahko pričakovali. V prid industriji velja sicer navesti, da so ji te pocenitve prišle prav pri pokrivanju izgub, ki nastajajo zaradi poslabšane prodaje na domačem in neugodnih cen na inozemskem trgu, in da je te nenadejane »rezerve« izkoristila tudi za poravnavanje čedalje višjih zakonskih in še zlasti pogodbenih obveznosti. V zvezi s tem kaže navesti podatke, da so sredstva za splošno in skupno porabo, ki bi smela biti letos po dogovoru za približno 16% višja kot lani, v letošnjih prvih petih mesecih narasla s stopnjo 30%. Konkretno jymoralo gospodarstvo po podatkih SDK za te namene izločiti 30% skoraj za 19 milijard din ali za dobrih 87% več, kot je bilo dogovorjeno.

Ceprav si zavoljo poslabšane tržnega in gospodarskega položaja in še zlasti zaradi doseženih stabilnejših gospodarskih gibanj ni mogoče zamisljati splošne sprostitve cen, je sedanji sistem administrativnega določanja oziroma omejevanja cen očitno postal nevzdržen. Nevzdržen je postal ne le zato, ker zmanjšuje pripravljenost proizvajalcev, da bi bogatili izbiro blaga ali jo vsaj ohranjevali na doseženi ravni, marveč tudi zato, ker je v nasprotju z načeli in hotenji samoupravno organizirane družbe in samoupravno usmerjenega gospodarstva. Če že mora biti administrativni nadzor nad cenami – temu se v sedanjem položaju in tudi v prihodnje verjetno ne bo možno povsem odpovedati – potem bo to sistem družbene kontrole s širšim krogom udeležencev, ki bo politiko cen in nadzora nad njimi opiral na obvezne samoupravne sporazume. Cen očitno ne bodo mogli v nedogled dušiti in jih uravnati uradniki zveznega zavoda za cene in drugih podobnih uradov, ki pri svojih odločitvah pogosto ravnajo subjektivno, ne upoštevaje stvarne tržne spremembe, ki terjajo takšno ali drugačno politiko cen nasploh in v posameznih primerih. Seveda pa bo prehod na novi sistem oblikovanja cen terjal veliko mero samoupravne discipliniranosti, ki je – kot kažejo izkušnje – neredko ni moč doseči brez ustreznih sankcij kot nujnega prisilnega instrumenta družbene kontrole cen.

NANDE ŽUŽEK

Podpora medobčinskemu dogovoru

Kljub pomanjkljivosti v besedilu podpora medobčinskemu dogovoru o skupnih vprašanjih družbeno ekonomskega razvoja do leta 1980

Občinski razvojni plani morajo biti osnova medobčinskega dogovora o skupnih vprašanjih družbenega in gospodarskega razvoja severnoprimorske regije, so sklenili na seji medobčinskega sveta severnoprimorske regije v Idriji. Skupna vprašanja tako živo posegajo v

dogajanja na tem koncu Primorske, da ni mogoče ločeno obravnavati posameznih vprašanj in razvojnih konceptov.

Besedilo dogovora, ki naj bi ga sprejeli po razpravah v družbenopolitičnih telesih in v temeljnih organizacijah ter skupnostih, še ni povsem izobliko-

vano in bo treba posamezne rešitve jasneje opredeliti. Zlasti gre pri tem za prednostni, ki naj bi jih regija izkoristila glede na obmejni položaj. K podpisu dogovora pa bi morali pritegniti tudi banke oziroma njihove podružnice na tem območju in zavarovalnice, ki združujejo določena sredstva in bistveno posegajo v življenje gospodarstva severne Primorske. Med posebne naloge, ki naj bi jih dogovor določneje opredelil, so poleg usklajevanja na področju planiranja, zaposlovanja in kadrovske politike prišli še sodelovanje oziroma usklajevanje na področju šolstva, zlasti usmerjena izobraževanja, informiranja in usklajevanja politike cen. Že sedaj pa lahko ugotovimo, da bo dogovor prinesel novo kvaliteto v medsebojne odnose severnoprimorske regije, ki je bila pred leti še zelo razbita in je razvojne programe snovala vsaka občina zase.

M. HOŽIČ

RUDARSKO ELEKTROENERGETSKI KOMBINAT VELENJE

Proizvodnja narašča — pa tudi izguba

Velenjski rudarji so v prvem letošnjem polletju nakopali skupaj 2.247.000 ton lignita. Dosežena polletna proizvodnja sicer znaostaja nekako za 2% za polletnim operativnim načrtom, vendar pa velja omeniti, da so uspeli rudarji v letu dni povečati poprečni dnevni izkop lignita kar za 817 ton. Medtem ko so lani nakopali 14.680 ton lignita na dan, so ga v prvem letošnjem polletju že 15.497 ton na dan. Polletni proizvodni dosežki pa zagotavljajo, da bodo velenjski rudarji z enakim prizadevanjem, kot so ga pokazali v prvem polletju, dosegli za letoš predvideno proizvodnjo 4.350.000 ton lignita.

Dobro napredujejo tudi dela za povečanje proizvodnih zmogljivosti, saj jih morajo do konca leta 1977 povečati na 4.700.000 ton lignita letno. Pričakujemo lahko, da bodo dela opravljena v dogovorjenem roku in s predvidenimi sredstvi.

Zaradi neurejenih cen premoga so lanskoljetno poslovno poslovanje sklenile temeljne organizacije Rudnika lignita Velenje z minimalnim ostankom dohodka. Ker cene še zmeraj niso urejene, stroški pa nenehno naraščajo, je imela proizvodnja premoga Rudarsko elektroenergetskega kombinata Velenje v petih mesecih letos 15 milijonov dinarjev izgube. P. O.

SPREJEMANJE SAMOUPRAVNIH SPORAZUMOV O TEMELJIH REPUBLIŠKIH IN OBČINSKIH PLANSKIH DOKUMENTOV V OBČINAH VELENJE, SLOVENJ GRADEC IN RAVNE NA KOROŠKEM:

Velika večina za skupno urejanje

Prve ocene dosedanje družbenopolitične aktivnosti pri uveljavljanju samoupravnega družbenega načrtovanja ter oblikovanju srednjeročnih planov razvoja za obdobje 1976–1980 opozarjajo tudi v občinah Velenje, Slovenj Gradec in Ravne na Koroškem, da je družbeno samoupravno planiranje edina pot za urejanje in načrtovanje nadaljnjega razvoja, za izboljševanje življenjskih in delovnih razmer vseh delovnih ljudi in občanov. Zlasti v Saleški in Mežiški dolini so ob tem tudi ugotovili, da so v posameznih okoljih že pred časom uveljavili planiranje kot sestavni del družbene reprodukcije. Izkušnje, ki so si jih pri tem pridobili, so omogočile, da so lahko pravočasno začeli snovati dokumente predlogov prihodnjega razvoja.

V občini Velenje je za predloge 7 republiških in 7 občinskih samoupravnih sporazumov v 60 temeljnih organizacijah združenega dela glasovalo več kot 99% vseh, ki so prišli na zbor delovnih ljudi. Le v eni delovni organizaciji (gostinsko podjetje »Paka«) niso sprejeli nobenega republiškega samoupravnega sporazuma. Akcija samoupravnega sporazumevanja o temeljnih razvojnih načrtov je torej v Saleški dolini uspela, jo bo pa treba nemudoma nadaljevati. Obveznosti in naloge, sprejete s samoupravnimi spora-

zumi, je treba vgraditi v plane temeljnih in drugih organizacij združenega dela in se dogovoriti, kako naloge urediti. Sicer pa v velenjski občini ugotavljajo, da so delovni ljudje na zadnjih zborih sprejemali več drugih samoupravnih sporazumov, v temeljnih organizacijah združenega dela Tovarne gospodinjstva opreme Gorenje Velenje tudi srednjeročne razvojne usmeritve in delovne načrte za leto 1977. Tudi v občini Slovenj Gradec opozarjajo, da akcija uveljavljanja samoupravnega družbenega planira-

nja ni in ne more biti le enkratno opravilo, pač pa stalna naloga. Sicer so v 23 temeljnih in drugih organizacijah združenega dela na zborih delavcev z javnim glasovanjem sprejemali samoupravne sporazume o temeljnih planov. Le v temeljni organizaciji združenega dela »Graditelj« Splošnega gradbenega podjetja »Koroški zidarji« niso sprejeli samoupravnega sporazuma o temeljnih razvojnih planov. Velja pa pripomniti, da je bilo v Mislinjski dolini največ pripomb prav na predlog tega samoupravnega sporazuma. Ob tem pa ugotavljajo, da način sprejemanja samoupravnih sporazumov ni bil najboljši povsod, saj so vse samoupravne sporazume sprejemali na enem zboru delavcev, na dnevnem redu pa so bila še nekatera druga vprašanja.

Na Ravnah na Koroškem ugotavljajo, da so bili v Mežiški dolini lani in letos opazni precejšnji napori za pripravo načrtov srednjeročnega razvoja, letošnje razprave pa so povežali z obravnavo zakona o združenem delu. Seveda pa začetna faza

priprave izhodišč srednjeročnih planov razvoja še ni potekala celovito in v medsebojni soodvisnosti, v proces planiranja pa so bili v premajhni meri vključeni delovni ljudje. V Mežiški dolini opozarjajo tudi na to, da je bilo premalo časa za obravnavo smernic za pripravlo planov, da so bile razlage preveč strokovne in da je bilo odločanje marsikje bolj formalno kot pa za vestno sprejemanje planov. In še nekaj podatkov: predloge 7 republiških in 4 občinskih samoupravnih sporazumov so obravnavali v Mežiški dolini v 35 temeljnih organizacijah združenega dela. V 11 temeljnih organizacijah niso obravnavali, v 4 pa niso sprejeli predlogov republiških samoupravnih sporazumov, v 1 temeljni organizaciji združenega dela pa niso obravnavali občinskega samoupravnega sporazuma o uspeševanju kmetijstva. Tako se zastavlja vprašanje o politični odgovornosti tistih vodilnih delavcev, kjer posameznih samoupravnih sporazumov sploh niso dali v obravnavo delavcem.

M. A.

PREMALO DENARJA ZA KMETIJSTVO

Izvršni odbor kmetijske razvojne skupnosti Slovenije je ugotovil, da bo kmetijstvu letos na voljo znatno manj družbenih sredstev ne glede na velike potrebe po hrani in povečani kmetijski proizvodnji.

Če bi želeli nadaljevati stopnjevanje naložb iz prejšnjih let, bi potrebovali za naložbe samo v zasebnem kmetijstvu 50 milijonov din iz družbenega vira. K temu naj bi drugo polovico prispevale banke, z lastno udeležbo investitorjev pa bi se znesek povzpela na 110 do 120 milijonov dinarjev. Na voljo za naložbe v zasebnem kmetijstvu pa je le nekaj več kot 22 milijonov dinarjev. Ne glede na dopolnilna sredstva bank in lastno udeležbo pa denarja ne bo dovolj za kritje vseh načrtovanih naložb.

**UPOKOJENI JAMOMEREC
IVAN JELENKO ŽE TRI LETA
VODI MEŽIŠKO KNJIŽNICO**

»... Ni redko, da pride kak malček in najprej izbere zase slikanico, meni pa naroči, naj izberem za mamo knjigo, ob kateri bo jokala. Kaj potem izberem, je seveda moja stvar... Še vedno premalo poznam knjige, da bi lahko vsaj malo vplival na okus bralcev. Zato zadnje čase tudi sam veliko berem...« Tako pripoveduje Ivan Jelenko, ki ga vidite na naši sliki pri delu v mežiški knjižnici.

Knjižnica — moj konjiček

Splošno izobraževalna knjižnica ali, kot so ji prej rekli, ljudska knjižnica v Mežici, je pravzaprav ena najmanjših v Mežiški dolini. Po prometu, se pravi po številu izposojevalcev in letno izposojenih knjig, pa je prav gotovo na prvem mestu. Čeprav imajo le blizu 3.000 knjig, jih je zdaj v poletnem času „v prometu“ več kot 600, pozimi pa tudi več kot 800 na mesec. Tako se pri njih knjiga obrne 3,2-krat na leto. Lani so izposodili več kot 9.000 knjig. Berejo oziroma izposojajo si knjige večinoma mladi med 19. in 24. letom starosti. Zelo pogosti obiskovalci knjižnice so tudi otroci, ki pa po knjige prihajajo predvsem za svoje starše.

To je le nekaj osnovnih podatkov, ki nam jih je o knjižnici v Mežici povedal Ivan Jelenko, knjižničar-volonter. Razgovor z njim pa ni odkril le zgornjih podatkov. Več je Jelenko pripovedoval o svojem delu v knjižnici, o težavah, ki spremljajo to njegovo delo, o načrtih za prihodnje pa tudi o tistih svetlih trenutkih, ki jih doživlja med knjigami in obiskovalci.

Ivan Jelenko je bil do upokojitve jamomerec oziroma jamski geometer. Zdaj pa že od 1973. leta ureja in vodi mežiško knjižnico.

„To je zdaj moj najljubši konjiček,“ zatrjuje Ivan Jelenko, „čeprav sem s knjižničarstvom začel povsem po naključju in brez vsakega znanja. Če sem odkrit, pred tem niti bral nisem kaj prida. Tako sem se moral začeti učiti od začetka. Knjižnica ni bila urejena, ker nekaj let sploh ni poslovala. Knjig je bilo malo, pa še od tistih večina ni bila uporabna. Mnogo smo jih zmetali proč. Tudi katalogov oziroma karto-

tek ni bilo. Prav zdaj zaključujem to delo. Morda me to delo zato tako veseli, ker sem moral začeti praktično od začetka.

Danes, po treh letih, že lahko rečem, da poznam vse obiskovalce in prav tako njihove želje pri izbiri knjig. Starjši bralci redko sami zahajajo v knjižnico, čeprav moram reči, da zelo veliko berejo. Po knjige pošiljajo otroke. Ni redko, da pride kak malček in najprej izbere zase slikanico, meni pa naroči, naj izberem za mamo knjigo, ob kateri bo jokala. Kaj potem izberem, je seveda moja stvar. Vidite, prav to je tisto, kar me moti oziroma me spodbuja: še bolj malo. Veliko namreč po-

vedno premalo poznam knjige, da bi lahko vsaj malo vplival na okus bralcev. Zato zadnje čase tudi sam veliko berem.“

Knjižnica v Mežici je odprta dvakrat na teden, skupaj devet ur. V teh urah pa je vedno polna. In zakaj Mežičani toliko berejo?

Odgovor Ivana Jelenka je bil preprost: „Ker pač nimajo druge zabave.“

Novih knjig dobijo v Mežici vsako leto bolj malo. Študijska knjižnica v Ravnah oziroma njen oddelek za matično službo skrbi za knjižnice v vsej Mežiški dolini, torej tudi za mežiško, ki je ena od devetih. Denarja pa je

rabi študijska knjižnica v Ravnah za strokovne knjige. Tako je lani mežiška knjižnica od študijske knjižnice dobila 100 novih knjig, sami pa so jih nabavili za 4.000 dinarjev.

In načrti?

„Veliko razmišljamo o združitvi naše knjižnice s strokovno knjižnico Rudnika. Če bo denar, kar pa verjetno bo, saj bo sredstva prispevala tudi krajevna skupnost, bomo kmalu v večjih prostorih. Prav ti pa so zdaj največji problem,“ nam je povedal knjižničar Jelenko.

Tekst in foto:
A. AGNİC

Knjižničarstvo v Mežiški dolini: v občini Rave na Koroškem bodo tudi v prihodnjih petih letih krepili mrežo izposojevališč na celotnem območju občine, da bi knjižnice in čitalnice postale resnična krajevna kulturna središča. Z dobro knjigo naj bi seznanjali najširši krog občanov, še posebej pa neposredne proizvajalce in tisto mladino, ki se vključuje v proizvodnjo.

V prihodnjih petih letih naj bi se knjižni fond Študijske knjižnice Rave na Koroškem povečal za 25.000 zvezkov, od tega 7.500 zvezkov za potujoči oddelek. Razvili bomo matično službo za ljudske knjižnice na Ravnah, v Prevaljah, v Mežici in v Črni na Koroškem. Izposojevališča, ki so že v Kotljah, Strojnski reki, na Lešah, v Žerjavu in v Podpeci, bodo uredili še na Strojni, v Šentanelu, Lokvici in na Koprivni.

Ravenska študijska knjižnica kot osrednja tovrstna ustanova v koroški regiji, bo še posebej pospeševala tudi izobraževanje na delovnem mestu. Zato bo pospeševala dokumentalistiko, fono in video sistem študija in drugo, organizirala pa bo tudi poletne študentske šole z aktualnimi temami. M. A.

Prostori mežiške knjižnice so že pretesni

STE NEMARA PREZRLI

Kulturni izleti

V mesecu juniju je komisija za kulturo pri občinskem svetu Zveze sindikatov Maribor izdala 2. številko Informatorja za organizatorje kulturnega življenja z naslovom „Kulturni izleti“. Prvi številki Informatorja, ki so jo pripravili v tesnem sodelovanju z občinsko zvezo kulturno-prosvetnih organizacij in ki je organizatorje kulturnega življenja seznanjala s kulturno ponudbo tako poklicnih kulturnih ustanov kot amaterskih skupin, se je pridružila torej druga, tematsko zelo izvirna številka Informatorja. Gre za seznanjanje z več inačicami takoimenovanih kulturnih izletov, se pravi izletov, ki jih lahko za skupine in kolektive organiziramo tako, da se ure družabnosti in sproščenosti nevsiljivo povezujejo tudi s seznanjanjem kulturne dediščine, kulturnih in zgodovinskih spomenikov, naravnih in etnografskih zanimivosti pa tudi z ogledom katere od kulturnih prireditev.

V minulih letih so se nam sindikalni izleti pogosto sprevergli v veselo rajzanje z veselico na cilju, ne tako redko tudi v popivanje, kar vse je bilo izpostavljeno mnogim kritikam in očitkom, da tako zapravljamo denar iz sindikalnih blagajn. A da ima lahko tudi skupinski ali kolektivni izlet poleg družabnosti še kak smisel, prav na to so organizatorje kulturnega življenja, ki jih imajo v občini Maribor že 380, opozorili na zelo izviran način. Kulturni animatorji si pač ne morejo vsak zase razbijati glave, kaj in kako se da organizirati za to, da bo življenje delovnih ljudi tudi kulturno bogatejše. V Mariboru pravijo, da je prav Informator tisti, ki mora to vojsko kulturnih organizatorjev povezovati, jim dajati za delo skupno domišljena izhodišča.

Povedati moramo, da so medtem v Mariboru prvi že opravili kulturni izlet za same organizatorje kulturnega življenja — potovali so v Ptuj in v okoliške kraje — in se tudi o kulturnih izletih že pogovorili.

V Informatorju — so namreč objavili devet različnih smeri kulturnih izletov: poleg izleta v Ptuj in njegovo okolico so pripravili programe za izlete v Haloze, Prekmurje, na Koroško, okrog Pohorja, v sam Maribor, na partizansko Pohorje, v Hrvaško Zagorje in za dvodnevni izlet na Dolenjsko. Poleg zelo izdelanih programov v vse te smeri, iz katerih je seveda mogoče odbrati vse ali le nekaj ogledov in nekaj postaj, so objavili tudi informacijo o izletih, ki jih organizirata Podjetje za turizem, transport in gostinstvo ter Globtour Maribor, hkrati pa informacije, kako lahko te poslovalnice pomagajo pri organizaciji „kulturnega izleta“ v kraje po lastni izbiri.

Seveda so programi kulturnih izletov v devet različnih smeri polni izčrpnih informacij, kaj vse bodo izletniki lahko na izletu videli, dodane pa so tudi nazorne skice o poti in postajah in zanimivostih posameznega izleta. Izdelani programi bi vsekakor lahko koristili organizatorjem kulturnega življenja tudi v drugih slovenskih občinah, če bi se napotili na daljši izlet v kraje, ki so kot „kulturni izleti“ opisani v mariborskem Informatorju. A kar zadeva Mariborčane, vso pohvalo zaslužijo za izvirno zamisel in za njeno zelo dobro izpeljavo, če govorimo o informaciji. Verjamemo pa tudi, da bodo sposobni organizirati imenitne izlete, ki si jih bodo ljudje dolgo ohranili v spominu in si z njimi tudi bogatili svoje znanje in vednost. S. G.

Ali ste v vaši organizaciji
že izbrali
sindikalnega zaupnika
Prešernove družbe?

KULTURNA AKCIJA

Znova: za Prežihovo bajto

Delavska enotnost je letos 24. januarja prvič obširno pisala o akciji za ureditev Prežihovega spominskega dne. Akcija zbiranja sredstev v ta namen torej ni nova. V aprilu smo tudi poročali, da so do konca marca zbrali 250.000 din, od tega je izvršni svet Skupščine SR Slovenije že pred časom prispeval 100.000 din, prav toliko pa so do konca prvega letošnjega tromesečja zbrali šolarji, ki akcije še niso zaključili: do takrat se je odzvalo le 8 občinskih kulturnih skupnosti, ki so prispevale 50.000 din. Zato je v aprilu odbor Prežihovega sklada ponovno pozval slovensko javnost k sodelovanju, še posebej so omenjali tudi pomoč večjih delovnih kolektivov iz občin koroške regije. In zgledu občinskega sindikalnega sveta Nova Gorica, ki je prispeval 10.000 din, naj bi sledili še drugi.

Najnovjših podatkov o zbranih sredstvih nimamo, da pa bi znova spodbudili akcijo tudi med delovnimi kolektivi in sindikalnimi organizacijami oziroma sindikalnimi sveti in odbori, naj o načrtih in akciji še enkrat spregovorimo.

Prežihov Voranc-Lovro Kuhar je bil vsestranski družbenopolitični in kulturni delavec. Čeprav je kot pisatelj upodabljal predvsem koroško pokrajino in koroške ljudi, so njegova dela kot zlahka sestavina slovenske književnosti že zdavnaj postala last vseh jugoslovanskih narodov in si v prevodih vse bolj utirajo pot tudi v drugo literaturo.

Prežihov Voranc pa je bil tudi prvi predsednik Ljudske prosvete Slove-

nije, ki je nadaljevala tradicije predvojnega delavskega kulturnega in prosvetnega gibanja. Lani so na obletnico rojstva Lovra Kuharja — Prežihovega Voranca podelili odličja „Svobod“. In ker je urejanje Prežihovega spominskega doma kasnilo, je predsedstvo Zveze kulturno-prosvetnih organizacij Slovenije sklenilo akcijo pospešiti z imenovanjem posebnega odbora, ki mu predseduje Miloš Mikeln, podpredsednik ZKPO Slovenije.

Lovro Kuhar je kot politik in kot umetnik izhajal iz iste življenjske usmerjenosti, a je kot človek žrtvoval boju svojega ljudstva za osnovne človekove pravice toliko in kot umetnik tako obogatil našo književnost, da smo njegovemu spominu dvakratni dolžniki. Uresničitev lepe zamisli za ureditev Prežihovega spominskega doma pa presega možnosti Prežihovega domačega kraja in njegove koroške soseske. Zato so se pobudniki in organizatorji akcije za ureditev Prežihovega spominskega doma že lani obrnili na vso slovensko javnost, posebej še na šole in samoupravne kulturne skupnosti, da bi podprle prizadevanja in omogočile zamisli.

Spomin na Prežihovega Voranca je na Ravnah na Koroškem že ohranjen s ploščo na rojstni hiši, s spominsko sobo na Prežihovini ter s spominsko sobo v ravenski študijski knjižnici. Ker pa je Lovro Kuhar tako zakoreninjen in tako povezan z domačo zemljo in z domačimi kraji kot redkokateri pisatelj, ni bilo lahko izbrati kraja, kjer bi celovito ohranili spomin nanj. Njegove so Kotlje, njegova je vsa hotuljska okolica.

Starih Kotelj ni več, bilo pa je tudi že več predlogov, kje in kako se oddolžiti Prežihovemu Vorancu. Domačih postaj Vorančevega življenja je več. Ena od njih je Kotnikova bajta — Vorančeva rojstna hiša, ki so jo Kuharjevi zapustili, ko je bilo Vorancu komaj nekaj let. Druga je kmečka hiša pri Prežihu, kjer so bili Kuharjevi najemniki in kjer je Voranc snoval svoje prve zgodbe.

Na Ravnah na Koroškem pa so se končno odločili, da uredijo Prežihov spominski dom v Prežihovi bajti, prislunjeni ob sončno reber Preškega vrha, od koder je lep razgled po Kotljah in vsej hotuljski okolici. Prežihovo bajto so Kuharjevi kupili leta 1911. Od tod je odhajal mladi Voranc v svet in sem se je vračal, sem se je zatekal med obema vojnama s svojimi partijskimi tovariši in sli; sem so v letih diktature romale njegove misli, ko se je v daljnih deželah spominjal očeta in matere. Do Prežihove bajte, ki je tudi etnografsko zanimiva in zaščiten, so čutili Kuharjevi nekaj posebnega; čutili so, da je to njihov dom. Ta občutek in zavest je bila pri vseh, izražala pa ju je trditev: „Končno smo našli dom!“

Odbor Prežihovega sklada je potrdil predlog, ki so ga izoblikovali kulturni delavci Mežiške doline, da se Prežihova bajta preuredi v Prežihov spominski dom. Sedanjemu lastniku Prežihove bajte je odbor ponudil, da mu zgradi nov dom. Letos bodo pripravljene načrti za obnovo Prežihove

bajte in na pomlad prihodnjega leta naj bi začeli z delom. Prežihov spominski dom pa po predvidevanjih izročili svojemu namenu že ob koncu prihodnjega leta.

Prežihovo bajto bi uredili tako, da bi seznanjala obiskovalce z osnovnimi potezami pisateljeve človeške podobe, s temeljnimi podatki o njegovem življenju in delu, predvsem pa z značilnostmi kmečko-delavskega okolja, iz katerega so izšli Voranc in večina njegovih literarnih junakov. Preški vrh je že postal kraj, kamor Slovenci radi zahajamo. Številna pota vodijo k Prežihovi bajti, v prihodnje naj bi jih še več. Posebej šolarji pa naj bi naposled lahko spoznali tak dom in takega Voranca, kot si ga predstavljajo med prebiranjem „Solzic“. Postaje Prežihovega življenja pa bi posebej označili. Strokovno obnovo Prežihove bajte bo vodil Zavod za spomeniško varstvo iz Maribora, urejanje Prežihovega spominskega doma pa kulturni delavci z Raven na Koroškem, katerih glavna naloga bo, da na pravi način predstavijo življenje in delo tega slovenskega pisatelja.

Odbor Prežihovega sklada se tudi zavzema, da bi hkrati z obnovo in urejanjem Prežihove bajte tekla tudi akcija, da bi v Kotljah postavili spomenik Lovru Kuharju. Ta spomenik je davna želja Hotuljcev ter obveznost do Prežihovega Voranca. M. L.

OB 40-LETNICI VELIKE TEKSTILNE STAVKE V SLOVENIJI (II.)

PETINTRIDESET ODLOČILNIH DNI

Piše: Dr. France Kresal

DELAVSKE SINDIKALNE ORGANIZACIJE IN TEKSTILNO DELAVSTVO V SLOVENIJI MED OBEMA VOJNAMA

Med obema vojnama so bili tekstilni delavci v Sloveniji organizirani v socialistični Strokovni komisiji (SK), krščansko-socialistični Jugoslovanski strokovni zvezi (JSZ), napredno-liberalni Narodni strokovni zvezi (NSZ) in od leta 1935 dalje tudi v režimski klerikalni Zvezi združenih delavcev (ZZD). Prva leta po vojni je bilo delavsko sindikalno gibanje zelo živahno in v delavskih strokovnih organizacijah je bila včlanjena približno tretjina vseh delavcev v Sloveniji; sredi dvajsetih let je število članstva delavskih strokovnih organizacij zelo upadlo tako v absolutnem številu kot v primerjavi s številom vseh zaposlenih delavcev, ki je ves čas hitro naraščalo; sredi tridesetih let so se delavske strokovne organizacije vnovič okrepile in število sindikalno organiziranih delavcev je doseglo blizu četrtino vsega zaposlenega delavstva.

Tekstilni delavci so bili razmeroma slabo sindikalno organizirani. Prva leta po vojni, ko je bilo splošno delavsko gibanje zelo razgibano in močno, je bilo tekstilnega delavstva še malo in je bilo nepomembno v primerjavi z drugimi gospodarskimi vejami. Ko pa je v drugi polovici dvajsetih in v prvi polovici tridesetih let tekstilno delavstvo postalo številčno močno in celo najštevilčnejša industrijska skupina, je bilo napredno delavsko gibanje izpostavljeno najhujšemu zatiranju, slovensko politično in sindikalno gibanje pa razcepljeno; posledica tega je bila, da je tekstilno delavstvo povečini ostalo strokovno neorganizirano ali pa je bilo včlanjevanje kampanjsko samo v času mezdnih gibanj. Šele v drugi polovici tridesetih let je bilo strokovno organiziranje tekstilnih delavcev bolj načrtno in stalno in je zajelo približno četrtino vseh tekstilcev.

Natančnejše število vseh sindikalno organiziranih delavcev je zaradi pomanjkanja podatkov zelo težko ugotoviti. Število članov je pri vseh sindikalnih

organizacijah zelo nihalo. Najštevilčnejša in najmočnejša je bila socialistična Strokovna komisija, sledila je krščansko-socialistična Jugoslovanska strokovna zveza, medtem ko je bila Narodna strokovna zveza zelo šibka; režimska klerikalna Zveza združenih delavcev, ki je bila ustanovljena leta 1935, je pridobivala svoje člane v manjših podjetjih, predvsem v obrtniških, medtem ko se v večjih tekstilnih tovarnah ni uveljavila.

Takoj po vukovarskem kongresu KPJ (20.-24. junija 1920. leta) bi moral zasedati tudi centralni delavski sindikalni svet (CRSVJ), vendar se je zaradi nasprotovanja oblasti lahko sestel šele v dneh od 26. do 28. junija 1920. leta v Beogradu. Te sindikalne konference so se udeležili tudi 4 delegati iz Slovenije. Na plenumu 29. junija 1920. leta je centralni delavski sindikalni svet (CRSVJ) sprejel v svojo sestavo celotno razredno sindikalno gibanje na Slovenskem, vključeno v Strokovno komisijo.

Z Obznanom (30. decembra 1920. leta) je bilo do sprejetja ustave prepovedano vsakršno delovanje KPJ in vseh njenih političnih in strokovnih organizacij; oblast je prostore številnih delavskih sindikatov zaprla in zapečatila. To je bil hud udarec delavskemu gibanju.

Številnim intervencijam in protestom v parlamentu in zunaj njega je morala oblast popustiti in dovoliti obnovo delovanja delavskih strokovnih organizacij. Delovanje pa so smele organizacije obnoviti šele pod pogojem, če so se izjavile za nepovezanost in neodvisnost od KPJ; to so morale dokazovati s spremenjenimi društvenimi pravili in s statuti.

Tako so nastali neodvisni sindikati, ki jih je ustanovila in izgradila ilegalna KPJ.

Socialisti so med tem časom obnovili svojo sindikalno centralo GRSJ in ob pomoči policije prevzemali zaprte delavske domove, arhive in premoženje delavskih strokovnih organizacij.

V oktobru 1925. leta sta se obe sindikalni centrali združili v Ujedinjeni radnički sindikalni savez Jugoslavije ((RSSJ).

Tako so nastali „ursovi sindikati“, ki jih je od znotraj osvojila partija in prek njih izvajala svojo politiko na sindikalnem področju.

18. marca 1934. leta je bil v Ljubljani kongres Strokovne komisije za Slovenijo; na njem je 48 delegatov zastopalo 12.000 članov. Na kongresu je bil Franc Leskošek izvoljen za predsednika izvršnega odbora strokovne komisije; že prej pa je bil izvoljen za tajnika oblastnega odbora SMRJ. Na državni partijski konferenci v Ljubljani v decembru 1934. leta so med drugim sklenili, da je treba popraviti napake iz preteklosti in da je mesto komunistov tudi v reformističnih sindikatih ter da so glavna baza njihovega sindikalnega dela sindikati URSSJ kot najmočnejša delavska strokovna in razredna organizacija.

Krščansko-socialistična Jugoslovanska strokovna zveza je imela največ članstva v tekstilni tovarni v Trzinu, pozneje pa še v Jugočeški, Jugobruni in Intexu v Kranju, v Tekstilani v Kočevju, v Škofjeloški predilnici, v Induplati v Jaršah, v tovarni Kočjančič, Domzale, v Stori v Šentvidu in Gameljnah, v tovarni Bergmann, Celje, v tovarni Karl Thoma v Mariboru, Omik-Mitrovič na Otiškem vrhu in v več manjših tekstilnih podjetjih. Imela je 10 strokovnih zvez; strokovna zveza tekstilnih delavcev je bila najštevilčnejša, leta 1937 je imela 927 članov (vseh članov v JSZ je bilo 7.908).

Narodna strokovna zveza je imela manj članstva (2.000 do 3.500); tekstilne delavce je organizirala v tekstilni tovarni v Litiji, v mariborskih tekstilnih tovarnah. v Jugočeški, Jugobruni in Tekstilindusu v Kranju in še v nekaterih manjših tekstilnih tovarnah. Koliko tekstilnih delavcev je organizirala, ni podatkov.

Zveza združenih delavcev je bila ustanovljena novembra 1935. leta, ustanovila jo je slovenska klerikalna buržoazija. Zveza združenih delavcev je bila režimski sindikat, tako kot Jugoras v Beogradu. Svoje članstvo je imela v glavnem samo v manjših tekstilnih podjetjih, od večjih pa samo v tekstilni tovarni Ehrlich v Mariboru.

(Nadaljevanje prihodnjič)

— In kako je pri vas z izobraževanjem ob delu?
— Kolega iz administracije se uči iz slovarja tujk, da bi mi z bolj strokovnimi izrazi predaval o zapletenih ekonomskih problemih, jaz pa se iz iste knjige učim, da bi ga razumel...

Karikatura: I. Antič

»Naša beseda«
Karikatura: S. Šerc

NAGRADNA KRIŽANKA

Rešitve pošljite do 29. 7. 1976 na naslov: ČZP Delavska enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, s pripisom na ovojnici NAGRADNA KRIŽANKA. Nagrade 200, 150 in 100 din.

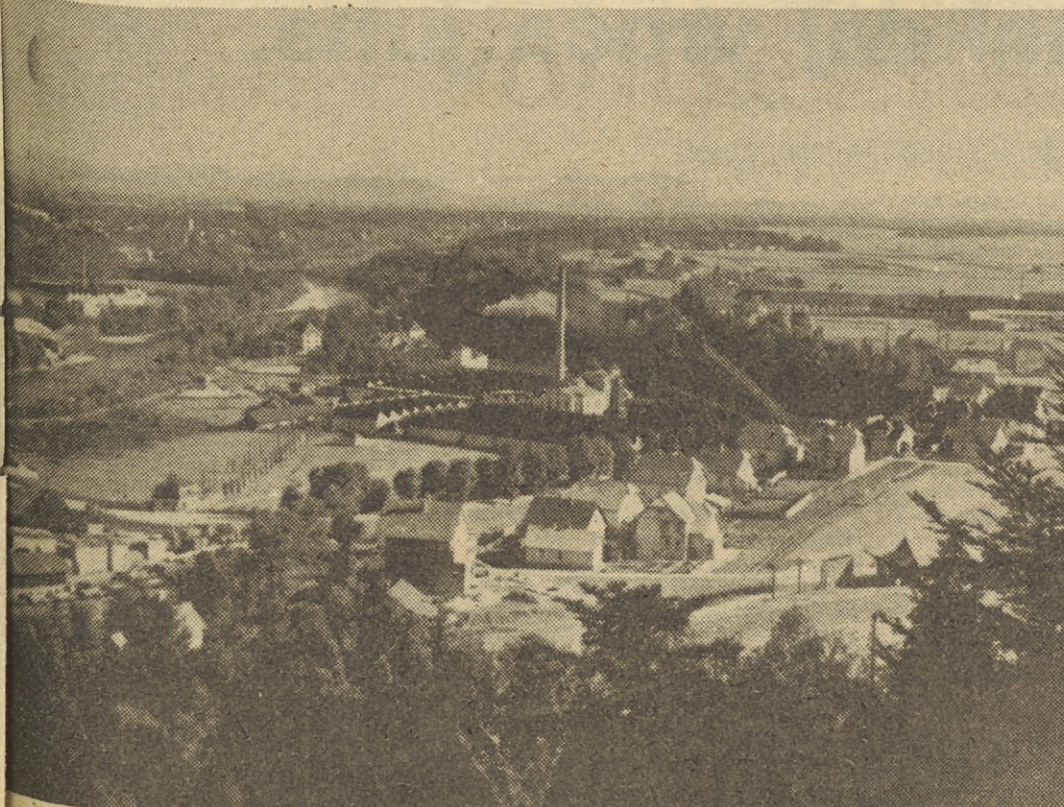
DE	ODLOG PLACILA PO ZAKONU	SKLADBA M. KOZINE O BOBNIH VNOB	DIKTATURA NASILJE	JUGOSLOV. NARODNA ARMIVA	ANTE KOVAČIČ	POŠKODBA TKIVA	REVA V SRBIJI PRITOK MORAVE	ČRŠKA ČRKA	REVA NA TEL-PONEZU	SIASUICA IZ KAKAVA	SLIKARICA KOBIČKA	MESTO V SRBIJI OB MORAVI (4000 PIRB)
PRESEDNIK REPUBLIKE KONFERENCA SZDL ZA SRJ												
SLAVNA ČEŠKA FILM IGRALKA												
NEKJANI NOČMETAS DINAMA (URASNOVAR)					PRIKAVA ZA NAIKANJE							
GARDNER				LES EBENA	NAPLAČILO AM. MERA ZA MLEKO				OS. ZAIMEK VOJKO V ČERNEC			
MAJEDONSKI FOLKLORNI ANSAMBL						IZDELONA-LEC LIND-REZOV	KRAVICA	ZELEZNI. KOMPORICIA ROPOTIJA NAVILALA				
PROSTORI ZA IZOGIBANJE											SODBNI KOROSLI PESNIK	LISTRATO DREVO
VILA (M. ODOKA O. OLO-MEDVIK) (KOTENICA)										HAMMARQUEL		
PERZITA												
JURE APH				KERSOVANI POKROŠTEI KAZALVEGA BEZANJA								DECIBEL TOVARNA PRI KOPRU
DE	TERMIN	OS. SORA ČERVENO IZOBČENJE						ORIG. IME IRSKE GROBO DOM. SUKHO				
GROBA, NAVLODRANA TKANINA								EL. MERSVA ENOTA ODLITEK				
REVA V SRBIJI (IN MONGOLI)							OBNTENI JEZIK HASTENBERA OPERA					MNOŽICA
SODBNI (Z. BRANEGA) SLAVKORJA IN DODATKOV											SLIKA GOLE-BA TELESJA ZAREZA V SODBU PRI DAVU	
SESTAVIL. R. N.	TITAN KRAJ BUZI DOMIAL				BERTONCELJ OKRAJNI (UKRAJNSKI) ODBOR						MESTECE NA ČRESU IZRAJSKA LUKA	
FR. FILMSKI KRALEC (ALAIN)								ŽEPAR, ZMIKAVT				KUMANOVO NELA BRZIŠNIK
VRSKA METLE									GOSPODAR			
SODBNI ANXEŠKA SLIKAR (FRANČI)												VELIKA MURSLA ZELVA

REŠITEV NAGRADNE KRIŽANKA IZ PREJŠNJE ŠTEVILKE:

PROIZVAJALEC, SELŠKA DOLINA, IKE, STARINAR, HOAD, MAROKO, ONTARIO, ARON, LV, RAL, NEN, OAS, PIO, EZOP, GLADIATOR, ČR, IEPER, OR, RJA, JS, APA, MEH, ACETILENKA, ERATOSTENES, DNO, OATES, ME, OTTO, NS, DON, IRENE, LENZ, KITARISTKA, ASEN, IDEAL.

Izžrebani reševalci iz prejšnje številke:

1. nagrada, 200 din: Edvard Miškovič, Ruplava 4, 62000 Maribor,
  2. nagrada, 150 din: Boris Debelak, Krmelj 30, 68296 Krmelj,
  3. nagrada, 100 din: Miha Kolobota, Kolodvorska 11, 61330 Kočevje.
- Nagrade bomo poslali po pošti.

Pogled na tovarno Jugočeško s Šmarjetne gore

Ob konicah pridejo solinarjem na pomoč vsi člani družine, tako tudi Zdenka Grizdančič. „Sedaj je čas žetve,“ je pribila Zdenka, ne da bi prenehala z delom. „Včasih začnemo tudi ob štirih zjutraj in delamo do polnoči. Letos bo, tako kaže, zelo dobra letina.“

Piranske soline omenjajo mestni statuti že leta 1273. Takrat je bil namreč Piran pod benečansko oblastjo. In v statutu mesta je bilo točno napisano, koliko soli morajo dati Benečanom in po kakšni ceni lahko prodajo presežke, kdo sme širiti soline in kako se morajo graditi. Iz pisanih virov je tudi znano, da so pred več kot 100 leti pridobili v piranskih solinah od 6 do 7 tisoč ton soli, kar je ob slabi letini toliko kot danes. Nekako v poprečju pa pridelajo 12 tisoč ton soli letno.

„Predvsem smo solinarji odvisni od vremena,“ je povedal vodja TOZD Soline Ciril Somrak. „Za nas ni umetnih gnojil ali namakalnih naprav. Sonce je tisto, ki nam določa letino.“

Piranskim solinam je v letu 1972 pretilo, da jih ukinejo. Takrat se je začel boj za obnovo. Združitev z Začimbo in Gosadom, kar je dalo sedanjo Drogo, katere TOZD so tudi Soline, je zagotovila nadaljnji obstoj solin in v določeni meri tudi zagotovila njihov ponoven razvoj.

„Čeprav denarja za večje investicije doslej še ni bilo, smo večino prejšnjih površin že obnovili. V programu obnove in modernizacije, ki smo ga naredili že leta 1974, naj bi usposobili celotno površino 560 hektarov za pridobivanje soli. Danes

obdelujemo 2,2 milijona kvadratnih metrov, preostale 3 milijone pa počasi pripravljamo. Najbolj pa nas pri tem pesti denar oziroma odkupna cena soli, ki je odločno prenizka. Pri tem ne moremo in ne moremo priti do dogovora z ustreznimi organi. Kar pogledate: kilogram soli stane danes manj kot eno jajce. Ali pa: pred vojno si plačal za kilogram soli toliko kot za dva kilograma belega kruha, danes pa plačaš za en kilogram belega kruha toliko kot za tri kilograme soli. Kako naj sploh mislimo na razširjeno reprodukcijo?“

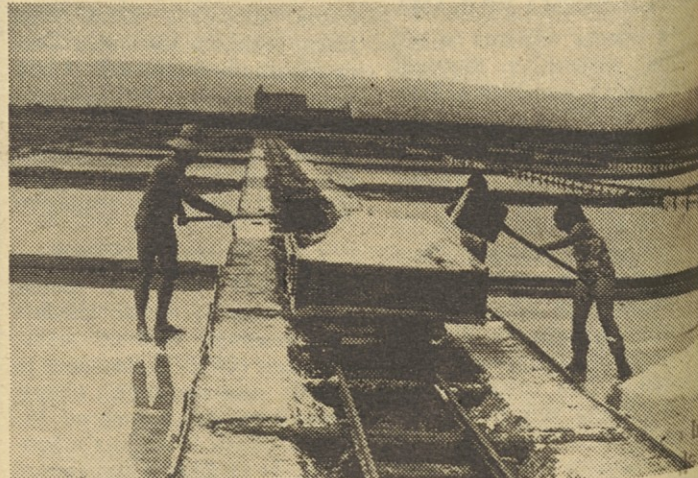
Kljub temu pa v Solinah mislijo tudi naprej. Tistih, ki bi si hoteli služiti zasoljen kruh, je čedalje manj. Ciril Somrak, ki je po osnovnem poklicu strojni tehnik, je že pred leti začel načrtovati stroj, ki bi nadomestil solinarje. Sedaj ta stroj že leto dni poskusno obratuje.

„Marsikaj je treba še izpopolniti in seveda pripraviti za mehanizirano proizvodnjo,“ je ob koncu povedal njegov konstruktor. „Veliko je pri tem odvisno od letošnje letine, ki se je zelo dobro začela, saj smo že ob koncu junija, ko po navadi proizvodnja še ne steče, že presegli celotno lansko letino soli. Če pa nam bo vreme še naprej naklonjeno in če bomo končno le dosegli povišanje cene, bomo splavali.“

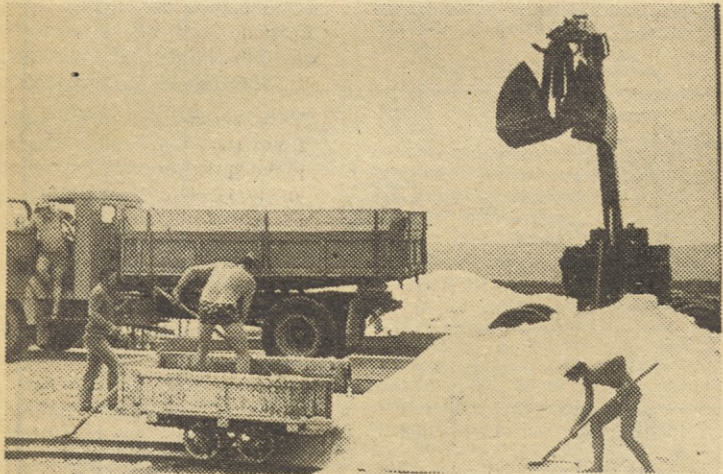
A. AGNIČ

Milovan Oplanič iz Seče je pravzaprav novinec. Sele leto je zaposlen pri pridobivanju soli. „Sole nisem dokončal, pa nisem imel druge izbire, kot da sem se zaposlil na solinah. Nekaj več kot 2.000 dinarjev dobim na mesec in seveda posebej za tisto, kar pridelam.“

Stroj, ki bo v prihodnjih letih nadomestil večino solinarjev, že poskusno obratuje. Dobro se je obnesel. Ko bodo soline rekonstruirali, bodo naredili bazene, dolge po 800 metrov in bodo s štirimi stroji nadomestili skoraj 60 solinarjev. Seveda, ko bo denar za to!

Dragu Dušič že 13. sezono dela v solinah. „Ja, trikrat gre sol čez moje roke, da dobim za kilogram deset para. Malo je to, še posebej, če upoštevamo, da delam na vročem soncu in v vodi. Ko je sezona na višku, delam tudi po dvajset ur skupaj. Pomagata mi tudi hčerki, posebno Dragica, čeprav bo jeseni šla šele v tretji razred.“

Včasih je šla sol petkrat prek lopate. Danes imajo za nakladanje na kamione že mehanizacijo.

Slovenija porabi vsako leto približno 40 tisoč ton soli. Največ od tega je porabi industrija ribjih konzerv in usnjarsko predelovalna industrija, preostale količine pa kuhinje. Piranske soline prispevajo k tem 40 tisoč tonam približno tretjino, drugo kupimo v sosednjih

republikah ali pa jo uvozimo. Od obnove oziroma modernizacije in od vsakoletnega lepega vremena je odvisno, koliko soli bomo pridelali doma. — Foto: A. AGNIČ

DOBRA DELA JOŽKA KOPRIVE

Zdaj je že hladna nekdanj vroča juha

(Jožek obudi spomin na pozabljene sklepe in izsili nove)

Družbeni in vsi drugi organi, ki so ti tistega dne v letošnjem juliju, ko so ljubljanski tvrtovi že bili požgani in je vročina „načela celo človekovo psiho“, kot je ugotovil znan strokovnjak na področju psihatrije, torej družbeni in vsi drugi organi, ki skrbe za varnost občanov, za javni red in mir, so bili tistega dne, ko je honorarni vratar Jožek Kopriva zlezal na tovarniški dimnik in grozil, da bo skočil v globino, nenavadno aktivni.

Kot prvi so na prizorišče dogodka prihiteli miličniki in gasilci. Jožek je takrat prilezel že do sredine dimnika. Ko so gasilci raztegnili svojo lestev in se je povzpela po njej komandir milice, je bil Kopriva že pod vrhom.

Komandir ga je prepričeval:

„Ne bodi no neumen, tovariš, saj na tak način ne boš rešil niti enega svojih problemov.“

Jožek pa je molčal in plezal in ko se je zbral na vrhu dimnika, je delovnemu kolektivu, ki se je zbral na tovarniškem dvorišču, zavpil:

„Skočil bom, če mi takoj ne poveste, zakaj komisije za ugotavljanje izvora premoženja ne delajo, čeprav je bilo že pred mnogimi leti na čekanju rečeno, da bomo to juho pojedli tako vročo, kot smo jo skuhal.“

In so poklicali partijskega sekretarja podjetja ter ga po gasilski lestvi dvignili do vrha tovarniškega dimnika. Tamkaj se je začela družbenopolitična razprava o neizpolnjevanju sklepov tistega partijskega plenuma, na katerem je bilo nepravil-

čno bogatenje obsojeno in ocenjeno kot družbeno škodljivo.

„Do kod smo prišli,“ je hotel vedeti Jožek Kopriva, „zakaj komisija za ugotavljanje izvora premoženja v naši občini še ni ugotovila, kako si je naš podžupan postavil v gorah zidnico z osmimi sobami, ki jih zdaj oddaja tujim turistom, bo kdaj pogledala, kako je mama direktorja Splošnega mizarstva postala lastnica zasebne mizarске delavnice, v kateri dela sedemnajst delavcev?“

Sekretar se je skušal pogovoriti s njim kot komunist s komunistom. Povedal mu je, da že leto dni pripravljamo zakon o ugotavljanju izvora premoženja in da ga doslej še nismo mogli sprejeti, ker ni uspel medrepubliški dogovor. S tem pa seveda še ni rečeno, da smo pozabili na

sprejete sklepe, toda zdaj smo vsi tolikanj zavzeti za zakon o združenem delu pa za Posočje in za Kozjansko, pred nami je posojilo za ceste in družbeno planiranje.

„Razumi, Jožek...“

Honorarni vratar na tovarniškem dimniku, ko je štirideset let delal v enem in istem podjetju, tega ni razumel.

„Še pet minut vam dam,“ je rekel, „in če mi do takrat ne boste povedali vsaj enega resnega argumenta, zakaj te komisije ne delajo, bom skočil!“

Sekretar je zlezal z lestev in na tovarniškem dvorišču je zavladala tišina. Bilo je kot na pogrebu. Ljudje so šli minute. Takrat pa se je povzpela k Jožku predsednik osnovne sindikalne organizacije in mu tamkaj, skoraj med oblaki, nekaj povedal.

Potlej sta se oba spustila po lestvi na dvorišče tovarne.

Novinarji radia in televizije, lokalnih in drugih tiskov so najprej poslikali starega Koprivo in njegovega rešitelja, potem pa so se zgrnili okrog predsednika in zahtevali, naj pove, s čim je Jožka pripravil do tega, da se je odpovedal samomoru.

„Nič posebnega mu nisem obljubil,“ je zatrjeval sindikalni aktivist. „Rekel sem mu le, da zdaj niti ni tako pomembno, če stare komisije za ugotavljanje nepravilnega bogatenja nekaterih posameznikov delajo ali ne, ko pa vendar že nekaj časa ustanovljamo nove komisije, ki bodo ugotovile, koliko je neupravičene revščine v naši družbi. In dal sem mu častno sindikalno besedo, da bodo te komisije dobro delale.“

JANEZ VOLJČ

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. Izdaja ČZP Delavska enotnost. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. List urejajo: ANDREJ AGNIČ, VOJKO ČERNELČ (glavni urednik in direktor), SONJA GASPERŠIČ, MILAN GOVEKAR, MARJAN HORVAT, RAFAEL LINDIČ (tehnični ured-

nik), BORIS RUGELJ, BOJAN SAMARIN (odgovorni urednik), JANEZ SEVER, IGO TRATNIK, ANDREJ ULAGA, IVO VIRNIK in JANEZ VOLJČ. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Dalmatinska ulica 4, poštini predal 313/VI; naročniški oddelek tel.: 310-033, int. 278; uredništvo, tel.: 316-672, 323-554, 316-695 in 310-033;

komerciala: Ljubljana, Tavčarjeva 5, tel.: 312-691. Račun pri SDK Ljubljana, št. 50100-601-11807, devizni račun pri Ljubljanski banki št. 501-620-7-121100. Posamezna številka stane 3,00 din, letna naročnina je 150,00 din. Rokopisov ne vračamo. Poština plačana v gotovini. Tisk »Ljudska pravica«, Ljubljana.